

هدیه معصومیه

اجمالی از زندگانی حضرت فاطمه معصومه (س)
وشرح روایات نقل شده توسط حضرت

صفر فلاحی

بسم الله الرحمن الرحیم

هدیه معصومیه

نویسنده:

صفر فلاحی

ناشر چاپی:

زائر- آستانه مقدسه قم

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

هدیه معصومیه

مشخصات کتاب

سرشناسه : فلاحی، صفر، ۱۳۴۸ -

عنوان و نام پدیدآور : هدیه معصومیه: اجمالی از زندگانی حضرت فاطمه معصومه علیها السلام و شرح روایات نقل شده توسط حضرت/ صفر فلاحی.

مشخصات نشر : قم: آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری : ۱۰۹ ص.؛ ۱۲ × ۱۷ س م.

فروست : انتشارات آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه علیها السلام. زائر؛ ۱۶۲.

شابک : ۲۵۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۶۷-۳۸۰

یادداشت : چاپ چهارم.

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : معصومه (س) بنت موسی کاظم(ع)، - ۲۰۱؟ق.

موضوع : معصومه(س) بنت موسی کاظم(ع)، - ۲۰۱؟ق. -- زیارتنامه ها

موضوع : Masumah bint Musa al-Kazim -- Ziyarat - namah

شناسه افزوده : آستانه مقدسه قم. انتشارات زائر

رده بندی کنگره : BP۵۲/۲/م۶ ف۸۳ ۱۳۹۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۷۶

شماره کتابشناسی ملی : ۴۵۰۴۸۷۵

ص: ۱

اشاره

فلاحی، صفر، ۱۳۴۸.

هدیه معصومیه / صفر فلاحی. -- قم: زائر، ۱۳۸۳.

۱۱۲ص.۷-۳۸-۸۵۶۷-۹۶۴

کتابنامه بصورت زیرنویس.

۱. معصومه. فاطمه بنت موسی الکاظم، ۱۸۳ _ ۲۰۱ق _ احادیث. الف. عنوان.

۸ف۲م۲/۵۲BP

مشخصات کتاب

نام کتاب:هدیه معصومیه _ زندگینامه حضرت معصومه علیهاالسلام

نویسنده:صفر فلاحی

ناشر:زائر _ آستانه مقدّسه قم

چاپخانه:باقری _ قم

لیتوگرافی:بیان _ قم

حروفچینی:فیض اللّه _ قم

نوبت و سال چاپ:اوّل _ بهار ۱۳۸۴

تیراژ:۱۰۰۰۰ نسخه

قیمت:۳۰۰ تومان

شابک:۷-۳۸-۸۵۶۷-۹۶۴

مرکز پخش: قم _ میدان شهداء (چهار راه بیمارستان)

تلفن ۷۷۴۲۵۱۹ _ ص. پ.: ۳۵۹۷ _ ۳۷۱۸۵

تقدیم به:

آینه تمام نمای پاکی، عفاف و حیاء

ثمره قلب پیامبر،

همسر امام علی مادر یازده نور پاک

فاطمه زهراء علیهاالسلام

و

شفیعه ی روز جزاء مریم آل طه

گوهر گرانبهای امامت،

ولایت و یادگار خاندان عترت

حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام

فهرست

ص: ۸

عطر مدینه:

دل در کنار حرمش عطر و بوی مـدینه استشـمام می کند؛ گویی در مکه بین صـفا و مروه به دیدار یار رفته است . بوی بهشـت دل و جان هر زائری را شاداب و با نشاط می کند . در حرمش همیشه بهار است ؛ بهار قرآن و دعا ، بهار ذکر و صـلوات ، بهار ، یـادآور شـبهای قـدر ، بهار گلدسـته های نیایش و نیاز و سـیراب نمودن جانهای تشـنه . هر مسافر خسـته ای بعـد از زیارت با خسـتگی بیگـانه می شود . هر رهگـذری با قـدم نهادن در این حرم دیگر غریبه نیست . همه بی بی را می شناسـند ، او آشـنای دلهاست . اگر حرمش و گنبـد و گلدسـته های آن چشم را نوازش می دهـد ، محبت و عشـقش ، نام و یادش ، جانها و دلها را آرامش می بخشد . چرا که این حرم ، حرم اهل بیت ، مدفن یادگار رسول ، نور

ص: ۹

چشم موسی بن جعفر علیهماالسلام ، آینه ی تمام نمای عفاف و پاکی ، فاطمه ثانی است . او که خود دانش آموخته مکتب علوی و سرّی از اسرار خاندان نبوی بود قبل از ولادت ، صادق آل محمد علیهم السلام آمدنش را نوید داده بود.

دختری از تبار زهرا علیهاالسلام و چون او حامی ولایت و امامت و چونان زینب ، قافله سالاری شایسته . اگر فریاد زینب، بنی امیه را رسوا کرد ، فریاد فاطمه ی معصومه بنی عباس را . حرکت سیاسی الهی حضرت از مدینه به سوی مرو و خراسان حرکتی بود علیه طاغوت دوران ، هر چند به زیارت برادر و امام زمانش نائل نشد، ولی ابلاغ پیام کرد .

او با حرکت از مدینه به همراه عده ای از خاندان پیامبر و ارادتمندان اهل بیت علیهم السلام ثابت کرد که در همه ی اعصار قدرتهای مادی و طاغوتی در برابر پرورش یافتگان اسلام ناب کوچکند . چنانکه زینب علیهاالسلام بر یزید خروش آورد: « انّی استصغرك ؛ من به تو به دیده ی حقارت می نگرم. »

این حرکت الهی ، سیاسی حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام

ص: ۱۰

به ظاهر ناتمام ماند و بالاخره دخت آفتاب در این سفر پر برکت خویش به دیدار حق شتافت و با مرگ شهادت گونه اش همه را سوگوار ساخت ؛ اما دیری نپایید که همه شاهد ثمرات ارزشمند این سفر مبارک شدند . آنگاه که از این کوثر بی کران عترت ، چشمه های جوشان علوم و معارف جوشیدن گرفت و قم این حریم مقدس فاطمی، مرکز نشر معارف حیاتبخش اسلام و محور قیامها و خیزش های دینی بر علیه ستم پیشگان روزگار شد . سرانجام در قرن حاضر این حرم اهل بیت و قم همیشه بیدار بود که خاستگاه قیامی الهی به رهبری بزرگ تربیت یافته ی مکتب ولایت و امامت حضرت امام خمینی رحمه الله بر علیه ستمگران زمان شد که ثمره ی آن انقلاب عظیم ، نظام مقدسی شد که نقطه ی امید مستضعفان و ملجأ و پناهگاه مظلومان عالم شد .

این همه می طلبد که مقام والای این بانوی بزرگ به همگان بویژه نسل جوان معرفی شود. مفتخریم که در این

ص: ۱۱

راستا خلاصه ای از زندگی و فضایل آن بزرگوار را به همراه مختصری از آداب زیارت و سفر در این اثر با عنوان «هدیه معصومیه» جمع آوری نموده و به شیفتگان خاندان عصمت تقدیم می نماییم . هدف از تهیه ی این اثر این است که زائران و ارادتمندان حضرت را با روایاتی آشنا سازیم که آن بی بی دو سرا راوی آنها بوده است امید است خداوند متعال همه ی ما را از شفاعتش بهره مند فرماید . دست به دعا برداشته با قلبی آکنده از محبت به کریمه ی اهلبیت می گوئیم: « یا فاطمه اشفعی لی فی الجنه فان لک عند اللّه شأناً من الشأن »

شکفتن یک غنچه:

در « مدینه » شهر پیامبر و در خانه ی امام کاظم علیه السلام به دنیا آمد . مورخان اول ذی قعده سال ۱۷۳ه_ .ق را سالروز میلاد و دهم یا دوازدهم ربیع الثانی سال ۲۰۱ را سالروز وفات حضرت می دانند. نام آن بزرگوار « فاطمه » انتخاب

ص: ۱۲

شـد که دارای القـاب بسـیاری نیز می باشـد . ماننـد « معصومه » ، «کریمه ی اهلـبیت علیهاالسـلام » « سـتّی » ، « فـاطمه کـبری » «طاهره»، «حمیده»، «برّه»، «تقیه»، «رضیّه»(۱) و « محدثه ال طه » و... مادرش نجمه خاتون مادر حضـرت رضا علیه السـلام است. تولـد این مولود مبـارک را امـام صـادق علیه السـلام سالها قبل بشارت داده بود و اینک چشـمان همه با دیـدن چهره ی نورانی فرزند نجمه خاتون ستاره باران شد .

خاندان رسالت و توجه به دو اسم:

با مطالعه تاریخ و سیره معصومین علیهم السلام در می یابیم که آن بزرگواران به دو نام عنایت و توجه ویژه ای داشته اند « علی » و « فاطمه » در نامگذاری فرزندان خود حتی در بدترین شرایط که بر جامعه حاکم بوده است این نکته قابل استفاده است .

ص: ۱۳

۱- ۱ . القاب طاهره، حمیده، برّه، رشـیده، تقیه، نقیّه، رضـیّه و مرضیه در زیارتنامه دوم حضرت آمده است. «انوار المشعشعین»، ج۱، ص۴۹۴.

چرا « فاطمه » ؟:

چون موضوع این نوشته احادیث وارد شده از طریق بانوان علوی و در صدر ایشان حضرت زهرا علیهاالسلام و حضرت « فاطمه معصومه » علیهاالسلام است ، شایسته است پاسخ این سئوال تا حدی روشن شود . اصولاً چرا نام « فاطمه » علیهاالسلام به این میزان مورد توجه بوده ؟ نکته اول اینکه از دستورهای دینی ما مسلمانان این است که از جمله حقوق فرزندان بر پدر و مادر علاوه بر آموزش معارف و احکام دین و تربیت، انتخاب نام نیکو برای ایشان است . اهمیت این مسأله زمانی بهتر فهمیده می شود که بر زندگانی معصومین علیهم السلام نظری بیندازیم . به میزانی که حضرت علی علیه السلام و فاطمه زهرا علیهماالسلام بدون مشورت با پیامبر و کسب اجازه برای فرزندان خود نام انتخاب ننمودند .

«فاطمه» کوثر خدا:

« فاطمه » مظهر اسم الهی، و نام او بر گرفته از نام خدا،

ص: ۱۴

«فـاطر» است. « فـاطمه » دخت پیـامبر خـدا ، همسـر امـام علی ، مـادر یـازده نور پـاک و مادر قهرمان سـرفراز و پیام آور صـبور کربلاست . در مکتب حیات بخش اسلام « فاطمه » آینه تمام نمای پاکی ، صداقت ، انتخاب شده خدا ، بازتاب باشکوه عفاف و حیاء قرآنی ، معدن نور ، در فضائل و محاسن سـکاندار سـفینه ی کمال و تمام است . آیات بسـیاری از کتاب خدا در شأن و مقام عصمت کبرای فاطمه تفسیر و تأویل شده است .

« فاطمه » در خاندان پیامبر ، یعنی خط سرخ علوی ، امامت و ولایت و . . .

« فاطمه » یعنی چشمه جوشان کوثر خدا ، یعنی غدیر ، « إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ » . . .

« فـاطمه » یادگـار هجرت ، بعثت و جهاد و کارزار سـرنوشت ساز احـد . « فاطمه » ذوب شـدن در رسالت و ولایت و نثار جان برای احقاق حق و حقیقت . « فاطمه » همتای علی ، همنشین فرشتگان و صاحب صحیفه ی

ص: ۱۵

فـاطمیّه . « فـاطمه » یعنی ایمـان به خـدا ، اطاعت و پیروی ، صـداقت ، شـجاعت ، قناعت ، پاکی ، بردباری و تربیت . « فاطمه » یعنی همنشـینی بـا قرآن ، تفسـیر آیـات نـور ، آمـوزش دیـن بـدون خسـتگی ، پرورش قهرمانـان میـدان هـای مختلـف که نـور وجودشـان از عرش تـا فرش پرتو افشـانی می کنـد . « فاطمه » یعنی ایراد خطبه ی آتشـین چون علی . « فاطمه » خلق حماسه ای مانـدگار چون کربلا . « فاطمه » نشان عظمت خداونـدی ، عطیه آسـمانی و بالاخره « فاطمه » یعنی خط سـیر شـیعه ، سـرمشق و اسوه حکومت جهانی ، عدالت گستر موعود و مصلح کل ملل حضرت ولی عصر امام زمان علیه السلام ، که حضرت درباره ی مـادرش فرمود : « وفی ابنه رسول اللّه لی اسوه حسـنه »(1) در سـیره و رفتار دخت رسول خـدا « مادرم فاطمه » برای من بهترین اسوه و الگو وجود دارد .

ص: ۱۶

۱- ۱ . «بحار»، ج۵۳، ص ۱۸۰.

و براستی بایـد گفت : « فـاطمه » کوثر خـداست . دریـای نور الهی ، روشن کننـده کهشـکانها . کلمه اللّه ، ولیّهُ اللّه و « فاطمه » اقیانوس بی ساحل کمال و فضیلت... پس نام و یاد «فاطمه» نشان هویت دینی و اسلامی است و هرگز نباید فراموش شود.

هجرت برای خدا:

حضـرت فـاطمه معصومه علیهاالسـلام در خـانه وحی ودر دامـان امـامت و ولاـیت پرورش یافت او در همه فضـیلتها و خوبی ها نماینده ای است شایسته برای کوثر خدا فاطمه زهراء علیهاالسلام و چون مادر حامی ولایت.

در سال ۲۰۰ق مأمون برای تحیکم پایه های حکومت خود و خاموش نمودن خیزشـها و شورشهای جهان اسلام و به خیال خود جهت زیرنظر گرفتن امـام و کاسـتن از موقعیت آن بزرگوار آقا علی بن موسـی الرضا را از مـدینه به مرو دعوت کرد. حضـرت بلحاظ شرائط پیش آمده و برای حفظ

اساس اسلام و جان خویش ولیعهدی را با شرائطی خاص پذیرفت.

به گفته مؤرّخان خاندان پیامبر پس از تبعید اجباری امام رضا علیه السلام به مرو اطلاع زیادی از حضرت نداشتند به همین خاطر عده ای از فرزندان امام کاظم علیه السلام از جمله حضرت فاطمه علیهاالسلام برای دیدار امام رضا علیه السلام و در عین حال اعلان مخالفت با کارهای خلیفه وقت به همراه کاروانی از برادران و خویشان به مرو آمدند.

صاحب تاریخ قم این مسأله را چنین گزارش کرده است: «چون امام علی بن موسی الرضا علیه السلام را از مدینه بیرون کردند تا بمرو برود از برای عقد بیعت بولایت عهد برای او فی سنه مأتین (سال ۲۰۰ق) خواهر او فاطمه بنت موسی بن جعفر علیهاالسلام در سنه احدی و مأتین (۲۰۱ق) بطلب او بیرون آمد چون به ساوه رسید بیمار شد، پرسید که میان من و میان شهر قم چه قدر مسافت است گفتند که ده فرسخ

ص: ۱۸

است خادم خود را بفرمود تا او را بردارد و بقم برد...».(۱)

طبق نقل مرحوم علامه مجلسی حضرت فاطمه علیهاالسلام بمدت شانزده روز در قم اقامت داشتند(۲) ولی مشهور است که آن بزرگوار ۱۷ روز در خانه موسی بن خزرج مشغول عبادت و راز و نیاز با پروردگار عالم بوده اند که امروزه به «بیت النور» معروف و در میدان میر قم واقع است.

قطره ای از دریا:

فاطمه معصومه علیهاالسلام یادگار خاندان وحی ، رسالت و امامت است ، و دارای فضائل و کمالات بی شمار . در زیارتنامه حضرت که از ناحیه امام رضا علیه السلام صادر شده است می خوانیم « السلام علیک یا بنت رسول » « السلام علیک یا بنت امیر المؤمنین » « السلام علیک یا اخت ولی

۱- ۱ . «تاریخ قم»، ص۲۱۳.

۲- ۲ . «بحار»، ج ۶۰، ص۲۱۹.

اللّه » « السـلام علیـک یـا عمّه ولی اللّه...» همه ی این تعبیرات آسـمانی نشـان دهنـده انتساب آن بزرگوار به خانـدان رسالت و امامت و عظمت بی نظیر آن بنـده برگزیده خداست. شخصـیّتی چون بانوی بزرگ حضـرت فاطمه ی معصومه علیهاالسـلام که در خانه نور به دنیا آمد و از تعالیم عالی اسـلام در محضـر ائمه بهره برده است و به درجات والای معنویت و علم و عمل دست یـافته برای همه ی مـا بعنوان نمونه ی زیبایی از علم، اخلاق، عمل، حیا ، عفت ، عبادت و . . . در یک کلمه « بنـدگی خالص » شناخته می شود .

فضائل و کمالات حضرت بسیار است که در این اثر مختصر قابل شمارش نیست .

بانوی کرامت دارای مقامات بلند علمی و عملی فراوانی است و یکی از آنها مقام « نقل حدیث » است .

محدثه ال طه:

یکی از امتیازات برجسته ی حضرت فاطمه

ص: ۲۰

معصومه علیهاالسـلام در بین امـام زادگان این است که ایشان جزء راویان احادیث نورانی پیامبر و ائمه هـدی علیهم السـلام می باشـند . هر چند احادیثی که از طریق آن شـفیعه ی روز جزاء به دست ما رسیده (طبق نقل کتب مربوطه) از نظر ظاهر و الفاظ بسیار اندک است ، و لکن با دقت در متن و مفاهیم آن جملات اهمیّت آنها بیشتر نشان داده خواهد شد .

پیام اصـلی روایات نقل شده از حضرت، « امامت » ، « ولایت » « محبت به خاندان وحی » و « غدیر » است . او که برای همه ی ما دوسـتداران خانـدان رسالت مایه ی افتخار بوده و هست ، دارای نشان افتخار نقل احادیث اجـداد طاهرینش نیز می باشـد. به این جهت به حضرتش « محدثه ال طه » گفته شده و این منزلتی است بس عظیم .

منزلت محدثان صادق:

در فرهنگ دینی و آموزه های حیات بخش اسلام

ص: ۲۱

محدثان صادق و مورد اعتماد که ناقلان کلمات رهبران آسمانی هستند، از حرمت و احترام ویژه ای برخوردارند . راویان احادیث نورانی اهلبیت در حقیقت معارف بلند و احکام نورانی اسلام و قران را برای ما به ارمغان می آورند . چه بسیار از روات که برای شنیدن حدیثی و کلامی از پیامبر و اهلبیت علیهم السلام متحمل زحمات فراوانی گشته و حتی جان عزیز خود را در این راه نهاده اند . چه محدثانی که برای استماع حدیثی ولو با یک واسطه کمتر مدت زیادی ترک دیار کرده و زحمت مهاجرت به دیار غربت را به جان خریده اند .

ارزش حدیث در « حدیث »:

در بیان معصومین علیهم السلام حفظ ، نقل و به کار بستن کلمات ایشان دارای فضیلت بسیاری است . امام رضا علیه السلام از پدرانش که درود خدا بر آنان باد روایت کرده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله سه مرتبه فرمودند : « خدایا ، جانشینان مرا

مورد عنایت خود قرار بـده . « گفته شـد: «ای رسول خـدا جانشـینان شـما چه کسانی انـد ؟» فرمود : « کسانی انـد که بعد از من حدیثها و دستورهای مرا نقل می کنند و آنها را به مردم می آموزند »(۱) .

از امام محمـد باقر علیه السـلام روایت شـده است که به جابر فرمودنـد : «ای جابر به خـدا سوگنـد یک حـدیث درباره حلال و حرام که از فرد راستگو دریافت می کنی، بهتر است برای تو از آنچه که خورشید (از صبح) تا به غروب بر آن بتابد ».(۲)

در حـدیثی پیامبر گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله می فرمایـد : « ای علی ، هر کـدام از امت من چهل حـدیث را حفظ نماید برای رضای خدا و نیک بختی در روز قیامت ، خداوند ، او را در قیامت با پیامبران ، صدیقان ، شهدا و شایستگان که

۱- ۱ . «عیون اخبار الرضا علیه السلام »، ج ۲ / ۳۶ .

۲- ۲ . «بحار»، ج ۲ / ۱۴۶ .

همنشینان نیکویی هستند محشور فرماید(۱)».(۲)

بانوان عالم و محدث:

پس از طلوع خورشید عالمتاب اسلام و طبق دستورهای قران کریم و پیامبر اسلام، یاد گرفتن و طلب علم و معرفت لازم شمرده شد . بنا بر حدیث معروف نبوی « طلب العلم فریضهٌ علی کل مسلم و مسلمه » فراگیری علم و دانش از انحصار گروهی خاص خارج شد و در مقام تحصیل دانش ، بانوان نیز همانند مردان در میدان فراگیری علم قدم نهادند . افتخار بزرگی است برای مسلمانان

۱- ۱ . «جامع احادیث الشیعه»، ج ۱ / ۲۴۴ .

۲- ۲ . «حدیث» یکی از دو منبع علوم اسلامی است که از آن به «سنّت» یاد می شود. جمع آوری و تدوین احادیث معصومین علیهم السلام توسط مسلمانان از عصر نبوت و دوران امامت شروع شد، متأسفانه بعد از ارتحال جانسوز پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم اهل سنت به پیروی از رای خلیفه دوم و برخی دیگر به بهانه های واهی تدوین حدیث را با یک قرن تاخیر آغاز کردند.

و پیروان آئین پاک اسلام که اولین آیاتی که بر پیامبر رحمت نازل می شود سخن از « خواندن » است: «اقرأ باسم ربک الذی خلق» . به هر حال این حوزه ی آموزشی البته دارای فراز و نشیب های فراوانی هم بوده است و تاریخ به خوبی این مطلب را نمایان می سازد . پس از رحلت جانسوز نبی مکرم اسلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله کسانی بر جامعه اسلامی تسلط یافتند که از دیر زمان مترصد پیاده کردن اهداف شوم خود بودند و لذا در اولین اقدام پس از محروم نمودن جانشین بلافصل و بر حق پیامبر شعار « حسبنا کتاب اللّه » سر دادند . این یعنی جدایی بین قرآن و عترت . چه سخنان حیات بخش و گوهرهای گرانبهایی که به آتش کینه دشمنان اهلبیت سوخت و چه سرها و زبانهایی که به خاطر روایت « حدیث » بر دار رفت یا بریده شد و یا از خانه و کاشانه خویش محروم گردیدند . براستی جرم ابوذر سلام اللّه علیه که پیامبر او را به راستگویی ستوده بود و یا میثم تمار صحابی معروف و یار مخلص امام علی علیه السلام چه بود ؟

ص: ۲۵

دوران خفقـان آور و اسـتکباری حاکم بر جامعه پس از مـدتی به سـر آمـد و دوره درخشـش اسـلام بار دیگر به برکت قران و عترت در عصر صادقین علیهم السلام جلوه گر شد. تجلی معارف بلند اسلامی ، در این دوره طلایی حاصل شد و این نبود مگر به برکت تلاش مجاهـدانه و مخلصـانه امامـان بزرگواری که بـا خلق حماسه هایی بزرگ در صـحنه های مختلف چون میـدان جنگ با ناکثین ، قاسـطین ، مارقین و منافقان چند چهره مقدمه ی حماسه ی بزرگ عاشورا ، را فراهم کردند. سپس امام سجاد علیه السـلام پیام شـهیدان سـرفراز کربلا را در قالب صـحیفه سجادیه بعنوان «مکتب دعا» تجلی دادند. و در نهایت این « مکتب دعا » و حماسه عظیم « صحیفه ی سجادیه » که برآمده از قطره های خون شهیدان با فضیلت کربلا بود بساط بنی امیه را پس از مدتی برچید « فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِینَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لله ِ رَبِّ الْعَالَمِینَ »(۱) .

۱- ۱ . انعام / ۴۵ .

در عصـر امام باقر و امام صادق علیهماالسـلام معارف دینی رواج قابل ملاحظه ای پیـدا کرد. در این بین حلقه درس « حدیث » حفظ و نقل آن نیز رونق بسـزایی یافت ؛ به طوری که جامعه زنان نیز در این دوره از همه دورانها بیشتر به نقل حـدیث پرداخته اند . طبق نقل مورخان تنها در عصر امام صادق علیه السلام حدود ۳۳ نفر از روات احادیث از زنان هستند .

حضرت فاطمه معصومه و نقل حدیث:

از نقاط جالب و خوانـدنی حیات حضـرت فاطمه معصومه علیهاالسـلام این است که حضـرت راوی احادیثی از اجـداد طاهرین خود می باشـد . هر چنـد این کلمـات از نظر تعـداد و کمیت زیاد نیست، ولی هر کـدام به مثابه شـجره طیبه ای است که دارای ثمرات و میوه های فراوان است ؛ و شمیم ولایت ، امامت و رسالت از آن روایات به مشام می رسد .

یادآوری دو نکته اساسی:

در احادیث روایت شده از بانوی کرامت دو محور

ص: ۲۷

اساسی قابل دقت است.

محور اول : مضـمون و محورهای خود احادیث که درباره جانشـینی حضرت علی علیه السلام ، مسأله غدیر و محبت به خاندان رسالت است .

محور دوم : سلسـله این احـادیث می باشـد که نشان دهنـده این موضوع است که حوزه حـدیثی بانوان در دوره ای دارای نظام خاصـی بوده است؛ زیرا احادیث مورد اشاره و دهها حدیث دیگر از طریق بانوان (کلیه رجال و ناقلان حدیث بانوان بوده اند) نقل شده است .

درّ عصمت:

آنچه از تاریـخ زنـدگی حضـرت فاطمه معصومه علیهاالسـلام به دست می آید حدود ۶ روایت از طریق حضـرت نقل گردیـده است .(۱) باید گفت با توجه به شرایط زندگی آن بانوی نمونه قطعاً تعداد کلماتی که حضرت از اجداد طاهرینش به ویژه پدر بزرگوار و برادر ارجمنـدش امـام رضا علیه السـلام شـنیده و نقل کرده بیشتر بوده لکن به دلایل مختلف که در سـطور گذشـته اشارتی به آن رفت به دست ما نرسیده . نکته ای که از

۱- ۱ . روایات نقل شده از حضـرت در منابع بسیاری و از راههای مختلف روایت شده است و این احادیث جزء روایات متواتر است.

مجموعه احـادیث نقـل شـده توسـط بانوی مکرمه اسـلام حضـرت فاطمه معصومه علیهاالسـلام کشف می گردد اینکه خانـدان عترت در همیشه دوران نسبت به ثبت و نقل حدیث اهتمام ویژه داشته اند. مطلب ظریفی که در این احادیث وجود دارد سلسله روات آن است که همگی از بـانوان بوده و بـا اسم « فاطمه »(۱). بحث نهایی اینکه در عصـر امام کاظم علیه السـلام با توجه به شرائط ایجـاد شـده توسـط حاکمـان وقت حوزه درسـی حـدیث و معـارف شـیعیان ظـاهراً به شـکل محـدود و شایـد به شـکل خانوادگی اداره می شده است(۲) .

حدیث اوّل : ولایت امام علی علیه السلام :

اشاره

... حدثتنی فاطمه ، زینب ، و ام کلثوم ، بنات موسی بن جعفر الکاظم ، . . . عن فاطمه بنت النبی عن النبی صلی الله علیه و آله « یوم غدیر خم » : (مَن کنت مولاه فعلی مولاهُ)(۳).

« هر که من رهبر و مولای او هستم ، علی علیه السلام مولای او وست » .(۴)

ص: ۲۹

۱- ۱ . به این روایتها «فاطمیات» می گویند.
۲ - ۲ . در ایـن بـاره برای کسـب اطلاعـات بیشـتر بـه کتـب مربـوط به علـوم حـدیث از جمله مسـند حضـرت فـاطمه معصـومه علیهاالسلام » از منشورات انتشارات زائر آستانه مقدسه مراجعه فرمائید .
۳- ۳ . «احقاق الحق» . قاضی نور اللّه تستری ، ج ۶ / ۲۸۲ .
۴- ۴ . علامه امینی در کتاب گران سنگ خود «الغدیر» این حدیث شریف را از طریق ۱۱۰ نفر از صحابه، ۸۴ نفر از تابعین نقل کرده است و در ضـمن آورده انـد که ۳۶۰ نفر از علمـاء اهـل سـنت از قرن دوم تا قرن چهاردهم این حـدیث نبوی را در کتب خود نقل کرده اند علاوه بر آن یادآور شده اند که بسیاری از محققین درباره حدیث غدیر کتاب مستقل نگاشته اند.

ـــ جمله ی « من کنت مولاـه فعلی مولاـه » بخشـی از خطبه ی پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله در روز غـدیر خم است . پس از نزول آیه شـریفه « يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِن رَبِّكَ » در بازگشت از سـفر « حجه الوداع » فرمان توقف برای همه ی حجـاج صـادر شـد . در منطقه ای که محل جـدا شـدن کاروانها از یکـدیگر بود . رسول خـدا بر فراز منبری که از جهاز شتران آمـاده شـد بالاـ رفت ، و خطبه ای مفصـل ایراد فرمود . در گرمـای سوزانی که تحمـل این مسأله کار آسانی نبود . بایـد مطلب مهمی در بین باشد . براستی چه سـخنی آن روز برای مردم از همه گفته ها تازه تر ، جذابتر و شنیدنی تر می نمود ؟ در طی ۲۳ سال دوران رسالت خطوط کلی احکام و مسائل اسلامی عنوان گردیده بود باید موضوع سخن در روز غدیر مسأله ای باشد که به آینده اسـلام و مسـلمین مربوط است ؛ زیرا پیامبر از عروج و رحلت خود نیز سخن می گوید : « مردم! امسال فرشته وحی دو بـار بر من نـازل شـد و این نشـانه ی . . .» در همـان روز حضـرت برنـامه ای ترتیب دادنـد تـا همه ی حاضـران به نحوی سـخن حضرتش را بشنوند و وقتی اطمینان حاصل کردند

ص: ۳۰

شروع به خطبه نمودند . خطبه ی حضرت در حقیقت اعلان دستور خدای تعالی بر بندگان بود . پیامبر مجری فرمانی است که از سوی خدا نازل گردیده است چه اینکه فرمود « بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَیْکَ مِن رَبِّکَ » پیامبر پس از بیان حمد و ثنای الهی و اقرار گرفتن از مردم درباره ی مسئولیت رسالت که به عهده دارند و . . . فرمودند : « و هرکس را که من رهبر اویم علی ابن ابیطالب رهبر و مولای اوست » .

فضائل بی شمار امام علی علیه السلام :

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: «هیچ کس به اندازه علی علیه السلام به کسب فضائل نائل نیامده است . فضائل آن حضرت به اندازه ای است که هرکس به حقیقت آنها برسد ، او را به راه راست هدایت می کند و از گمراهی رهایی می بخشد ».(۱)

آیاتی که درباره ی امام علی علیه السلام و شأن پنج تن ال عبا آمده بسیار است. از آن جمله: آیه مباهله است. در این آیه شریفه طبق تفسیری که از عترت علیهم السلام رسیده است ، علی علیه السلام به منزله جان و نفس پیامبر معرفی شده است . همه ی معصومان علیهم السلام همچون جان پیامبرند . معصومان جانشین پیامبر و صاحب ولایتند؛ ولایتی از جنس ولایت

۱- ۱ . ترجمه ی «فضائل الخمسه من الصحاح السته » تالیف مرحوم فیروز آبادی، ج۱، ۲۸۸ .

رسول اللّه صلی الله علیه و آله و ولایت رسول مکرم اسلام و ائمه هُدی علیهم السلام همان « ولایت اللّه » است .

سلیم بن قیس هلالی می گوید : در زمان خلافت عثمان ، در مسجد النبی صلی الله علیه و آله نشسته بودم . جمعی از مردم نیز در مسجد در حال گفتگو بودند . علی ابن ابیطالب علیه السلام به پا خاست و سوابق خویش در خدمت به اسلام را بر شمرد. همگی بر درستی گفتارش گواهی دادند. حضرت درباره روز غدیر فرمود : « مردم درباره ی ولایت و وصایت از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله پرسیدند . در آن هنگام خداوند به پیامبرش فرمان داد تا خلیفه و جانشین بعد از خود را معرفی کند و توضیح دهد. همانطور که درباره ی نماز ، روزه ، زکات و حج جزئیات آن را بیان کرده است . سپس امام علی علیه السلام فرمودند : فنصبنی للناس علماً بغدیر خم . . . سپس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند : « مردم آیا می دانید که خداوند ولی و سرپرست من است و من ولی و سرپرست شما مؤمنان هستم ، و من نسبت به جانهای شما از خودتان سزاوارترم ؟» همگی پاسخ دادند : «حرف شما درست است ای پیامبر خدا» . پیامبر فرمودند: « علی به پا خیز.» من برخاستم ، آنگاه فرمود : « من کنت مولاه فعلی مولاه ، اللهم وال من والاه وعاد من عاداه »(1) مطلب فوق نشان

ص: ۳۲

۱- ۱ . «احتجاج طبرسی» ج۱ ، ص۲۱۳ .

دهنده این نکته است که حضرت در جاهای مختلف با استدلال به واقعه غدیر فضائل خود را بر شمرده اند .

خطبه ی غدیر : اقیانوس فضائل رسالت و امامت :

روز هیجدهم ذی الحجه ، عید غدیر خم پیامبر اکرم برای چندمین بار ولایت و وصایت امام علی علیه السلام را به مردم ابلاغ فرمودند . هر چند فضائل امام علی علیه السلام در طی ۲۳ ساله رسالت پیامبر بارها و بارها بیان شده بود، و لکن خطبه غدیر جمع بندی همه ی آن مطالبی بود که قبلًا بیان گردیده بود .

حدیث غدیر یکی از ادله ی محکم و متقق شیعه در امامت و ولایت امام علی علیه السلام و ائمه هدی علیهم السلام است . این حدیث علاوه بر کتب روایی در بسیاری از کتب تاریخی نیز آمده است . در این باره شهید مطهری مطلبی خواندنی دارند: « قدیمترین کتاب تاریخی اسلام از کتابهای تاریخ عمومی اسلامی و از معتبرترین کتابهای تاریخ اسلامی که شیعه و سنی آن را معتبر می شمارند کتاب تاریخ یعقوبی است . مرحوم دکتر اَیتِی هر دو جلد این کتاب را ترجمه کرده اند ، کتاب بسیار متقنی است و در اوایل قرن سوم هجری نوشته شده است . ظاهراً بعد از زمان مأمون و حدود زمان متوکل نوشته شده . این کتاب فقط کتاب

ص: ۳۳

تاریخی است و حدیثی نیست ، از آن کتابهایی است که داستان « غدیر » را نوشته است . کتابهای دیگری که آنها را هم اهل تسنن نوشته اند نیز حادثه غدیر خم را ذکر کرده اند . »(۱)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این خطبه پس از حمد و ثنای الهی و شهادت به توحید و قدرت و . . . علم خداوند متعال فضائل خود و امام علی علیه السلام و فرزندان معصومش را می شمارد . در این قسمت ما به بعضی از آن کلمات و فضائل به ترتیب نقل خطبه اشاره می کنیم :(۲) «حمد و ستایش مخصوص ذات پروردگار عالمیان که احد، فرد، عظیم، علیم، قاهر و قادر و . . . حیّ است .

ای مردم : آیه تبلیغ درباره ولایت علی علیه السلام است .

ای مردم : علی برادر ، وصی ، خلیفه و امام بعد از من برای شماست .

ـــــ : علی نسبت به من به منزله هارون نسبت به موسی علیه السلام است .

ای مردم : علی مولا و سرپرست شماست ولایش را بپذیرید .

ص: ۳۴

۱- ۱ . امامت و رهبری ، ص ۱۳۰ .

۲- ۲ . ما ترجمه بخشی از خطبه مفصل پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم را بصورت ساده و روان آورده ایم علاقه مندان برای استفاده بیشتر به منبع معرفی شده مراجعه فرمایند.

ای مردم : علی اقامه کننده نماز و اداء کننده زکات و در همه حالات به یاد خداست « وَیُؤْتُونَ الزَّکَاهَ وَهُمْ رَاکِعُونَ » .

ـ : بدانید خدا علی را برای ولایت نصب و اطاعتش را واجب شمرده است .

ـــ : علی افضل مردمان پس از من از زن و مردان شماست .

ـــ : علی حجه خدا و واسطه فیض الهی است .

ـــ : دشمنی با علی دشمنی با پیامبر خداست .

ـــ : بدانید تفسیر قران را باید از علی آموخت .

ای مردم : باز هم می گویم علی ابن ابیطالب برادر و وصی من است این گفته خداست .

ـــ : علی و فرزندان معصومش یکی از دو ثقل الهی اند .

ـــ : شما امامی غیر از علی ندارید دامن دیگران را رها کنید « اللّه ُ أَعْلَمُ حَیْثُ یَجْعَلُ رِسَالَتَهُ » .

ـــ : باز هم این سخن مهم، اساسی و شیرین را بشنوید علی برادر ، وصی ، حافظ حکم ، و خلیفه من بر امتم و مُفسِّر کتاب خداست .

ـــ : دشمنان علی سه گروهند که او با ایشان خواهد جنگید « ناکثین » « قاسطین » و « مارقین » .

ـــ : از خداخواسته ام دوستان علی را دوست بدارد و دشمنانش را دشمن .

ص: ۳۵

___ : بدون ولایت علی و اولاد معصوم او اعمال شما به نتیجه ای نمی رسد .

___ : در دوران رسالتم بیشترین یاری و نصرت را از علی دیده ام .

ای مردم : علی عزیزترین و نزدیکترین افراد به پیامبر خداست .

___ : علی یاری کننده دین خدا ، دفاع کننده از پیامبر خدا و . . . پیامبرتان بهترین پیامبر و وصی او بهترین اوصیاست .

___ : خدا نسل مرا در صلب علی قرار داده ، بدانید فرزندان علی فرزندان پیامبرند .

___ : شیاطین شما را از بهشت ولایت علی خارج نسازند، همان گونه که آدم از بهشت الهی خارج شد .

___ : جز افراد نگون بخت با علی به دشمنی برنخیزند و جز افراد پاک طینت و خدا ترس به او گرایش پیدا نکنند .

___ : به خدای محمد قسم سوره « والعصر » درباره علی نازل شد .

___ : باز هم می گویم من ابلاغ رسالت کردم و پیام خدا را برای شما خواندم .

___ : ایمان خود را نسبت به خدا ، پیامبر و نور الهی « امام » استوارتر کنید .

ای مردم : بدانید نور الهی در وجود من است پس در وجود علی و نسل علی و ادامه دارد تا قائم ال محمد که

حقوق غصب شده ما را خواهد گرفت انشاء ا...

___ : خدا مقام صبر و شکر علی را در کتابش ستوده است .

___ : مواظب عقائد، ایمان و ولایت خود باشید .

___ : من [پیامبر] راه خدا هستم که مستقیم معرفی شده، راهی جز من نیست و پس از من علی [صراط مستقیم[است .

___ : بدانید من شما را نذارت دادم و علی هادی و راهبر شماست .

___ : باز هم تکرار می کنم بدرستی که من پیامبر خدایم و علی وصی من است .

___ : بدانید خاتم الائمه از ماست ، مهدی علیه السلام از ما است.

___ : آشکار کننده دین الهی مهدی ما خواهد بود « لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ » .

ای مردم: مهدی موعود انتقام ما را از ظالمین خواهد گرفت .

___ : مهدی حجه باقی الهی است و بعد از او حجتی نخواهد بود حق فقط با اوست .

___ : مهدی ولی خدا در روی زمین و حکم جاری او و یار مخلوق ، و امین سرّ خداست [دقت کنید پیامبر در روز غدیر چگونه برای امام اول و امام دوازدهم از مردم بیعت می گیرد ، آیا راهی برای دیگران جز پذیرش ولایت ائمه

ص: ۳۷

هدی باقی مانده است] .

___ : من با خدا بیعت کردم و علی با من ، من مأمورم از جانب خدا برای او بیعت بگیرم .

___ : بدانید بالاترین امر به معروف و نهی از منکر این است که حرف مرا بپذیرید . به دیگران این پیام را برسانید و از مخالفت گفتارم بپرهیزید .

___ : قرآن به شما می گوید ائمه بعد از علی فرزندان علی اند . خدا فرموده : « وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ » و من به شما بارها گفته ام « مادامی که با قرآن و عترت باشید گمراه نشوید » .

ای مردم : خدا ترس و پرهیزگار باشید ، از قیامت بترسید .

___ : (مردمانی که در این روز جمعید آنان که سخن مرا می شنوید) مرگ ، حساب ، میزان ، ثواب و عقاب را فراموش نکنید .

___ : تاکید می کنم من مأمورم برای علی و فرزندان معصومش از شما بیعت بگیرم . پس بگوئید « شنیدیم ، مطیع و راضی هستیم ای پیامبر به آنچه از طرف خدا اعلام کردی دربار علی و فرزندان علی... .

___ : بگوئید : « ما مطیع خدا و پیامبر هستیم ، بگوئید علی و فرزندان علی حسن ، حسین ، و ائمه پس از ایشان را مطیع خواهیم بود . . .

ص: ۳۸

ـــــ : پیامبر منتظر جواب شماست چه می گوئید ؟ در قلبتان چه می گذرد ؟ خدا هر صدایی را می شنوند و ضمیر هر شخص را می خواند ، جواب دهید این به سود شماست « فَمَنِ اهْتَدَى فَلِنَفْسِهِ و . . . »

ای مردم : بیعت امروز بیعت با خداست « يَدُ اللّه ِفَوْقَ أَيْدِيهِمْ » .

ـــــ : خدا ترس بوده با علی بیعت کنید. نه با علی، بلکه با فرزندان علی. اینان کلمه طیبه و باقیه ی الهی اند .

ـــــ : بیعت خالصانه ببندید آنان که حیله ورزند هلاک خواهند شد « فَمَن نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَى نَفْسِهِ » .

ـــــ : آنچه گفتم تکرار کنید، بر زبان آورید، بر علی وارد شده سلام دهید، بگوئید: « السلام علیک یا امیر المؤمنین . »

ـــــ : کلام خدا را تکرار کنید ، « سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ » .

ـــــ : (به شکرانه این نعمت و هدایت) بگوئید « الْحَمْدُ للّه ِ الَّذِی هَدَانَا لِهذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْلاَ أَنْ هَدَانَا اللّه ُ» .

ـــــ : [سخن به درازا کشید اما باز می گویم [فضائل علی نزد خدا فراوان است و در قرآن نازل کرده که شمارش آن آسان نیست... .

ای مردم : اگر مطیع خدا ، پیامبر خدا و علی و ائمه هدی که معرفی کردم باشید به رستگاری عظیم خواهید

ص: ۳۹

رسید .

ـــــ : سبقت جویان برای بیعت با علی و اعلام سلام بر او به عنوان امیرالمؤمنین رستگاران و در بهشت الهی متنعمند .

ـــــ : آنچه موجب رضای خداست بر زبان جاری سازید و بدانید نافرمانی شما و همه ی آنان که در کره خاکی اند . به شکوه و عظمت الهی ضرری نمی زند . [لا تضره معصیه من عصاه]

ـــــ : [شما نیز چون پیامبر دست به دعا بردارید [خدایا غفرانت نصیب مؤمنین فرما . بار خدایا غضب خود را به کافران ارزانی بدار .

همه ی حمدها و ستایش ها مخصوص پروردگار عالمیان است(1) .

ای مردم !؟ وجدانهای بیدار و مردمان با انصاف در طول تاریخ پاسخ دهند آیا پیامبر با آن مقدمات ذکر شده در منابع روایی و کتب تاریخ و پس از ایراد خطبه ای چنین مفصل می خواهد بگوید مردم اهل عاطفه و احساس باشید علی را دوست بدارید ! ؟

استشهاد پیامبر به آیه « النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ

ص: ۴۰

۱- ۱ . «احتجاج طبرسی» ، ج ۱ ، ص ۱۳۸ ـــ ۱۶۰ ـــ چاپ تهران ، انتشارات اسوه ـــ ۱۴۱۳ ه ق .

أَنفُسِهِمْ »(۱) چگونه توجیه می شود ؟ چرا بر سر دو راهی ؟ راه روشن است پذیرفتن « پیام غدیر » یعنی پذیرش قرآن ، اسلام، سنّت پیامبر و ولایت ائمّه معصومین علیهم السلام .

عقیده ی شیعه در تعیین امام:

تعیین امام و جانشین پیامبر به عقیده ی شیعه با نصب الهی تحقق می یابد . یعنی امامان بزرگوار دوازده گانه از طرف خداوند متعال تعیین شده اند و پیامبر تنها ابلاغ کننده این پیام الهی است « يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِن رَبِّكَ »(۲) دلیل شیعه برای این مطلب که نصب امام باید از طرف خداوند متعال باشد بسیار روشن است .

الف . مقام عصمت : شیعه می گوید همان گونه که پیامبر مصون از خطا ، و لغزش بوده جانشین پیامبر نیز باید دارای مقام عصمت باشد و این مطلبی نیست که مردمان بتوانند نسبت به آن شناخت پیدا کنند تنها خدا عالم السرّ والخفیات است ، و انتخاب امام تنها باید از سوی خدا صورت می گیرد .

ب . خلافت وعهد الهی : خدای متعال در داستان خلقت حضرت آدم می فرماید : « إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً »(۳) .

۱- ۱ . احزاب : ۶ .

۲- ۲ . مائده : ۶۷ .

۳- ۳ . بقره ، ۳۰ .

من می خـواهم در زمین برای خودم خلیفه قرار دهم و در آیه ۱۲۴ بقره می فرماید : « إِنِّی جَاعِلُکَ لِلنَّاسِ إِمَاماً قَالَ وَمِنْ ذُرِّیَتِی قَالَ لَا یَنَالُ عَهْدِی الظَّالِمِینَ »(۱) در این آیه که خطاب به ابراهیم خلیل علیه السـلام است، بحث جعل « قرار دادن » و « نصب » و « عهـد الهی » است. وقـتی مسـأله امـامت بعنـوان « عهـد الهی » مطرح می شـود زمـام آن نیز به دست مردم نخواهـد بود . در احادیث بی شـماری هم که از طریق معصومین علیهم السـلام به ما رسـیده است به انتصابی بودن مقام امام علیه السـلام پرداخته شده است که مردم در قبال انتخاب و تعیین امام معصوم علیه السلام شأن و شایستگی لازم و کافی ندارند(۲) .

مشعلداران غدیر:

تاریـخ گواهی می دهـد که پس از واقعه سـقیفه بنی ساعده بارها امام علی علیه السـلام ،(۳) حضـرت زهرا و ائمه هدی علیهم السلام و یاران با وفای پیامبر برای اثبات امامت امام علی علیه السلام و فرزندان معصومش علاوه بر مسأله قرابت ، لیاقت ،

۱- ۱ . بقره ، ۱۲۴ .

۲- ۲ . «اصول کافی» ۱/۵۴ ، ر.ک: الشافی فی الامامه، تلخیص الشافی، قواعد المرام.

۳- ۳ . امام علی علیه السلام در مواردی بوسیله حدیث غدیر احتجاج و استشهاد کرده اند ر.ک: الغدیر، ج۱، ص۱۸۵ به بعد.

وصیّت و . . به « حدیث غدیر » استدلال کرده اند . مرحوم علامه ی امینی رضوان اللّه علیه در کتاب ارزشمند و جاودان خود « الغدیر » این مطلب را به وضوح آورده اند .

حضـرت زهراء علیهاالسـلام خطاب به مردم در مدینه فرمودند : « انسـیتم قول رسول اللّه صلی الله علیه و آله یوم غدیر خم : من کنت مولاه فعلیٌ مولاه و قوله صـلی الله علیه و آله انت منی بمنزله هارون من موسـی الا انه لا نبی بعـدی »(۱) ملاحظه می شود که حضرت زهرا علیهاالسلام علاوه بر حدیث « غدیر » به حدیث « منزلت » نیز استدلال فرموده اند .

امـام مجتبی علیه السـلام (۲) پس از صـلح بـا معـاویه خطبه ای مفصـل ایراد فرمـود و در آن به فضائـل و منـاقب خانـدان نبوت پرداخته و حدیث « غدیر » و « منزلت » که در باره مقام امام علی علیه السلام صادر شده است را قرائت کردند .

بنـا بر نقل مرحوم علامه امینی قـدس سـره امام حسـین علیه السـلام در سـفری به خانه خـدا که با رجال بنی هاشم و عـده ای از انصار صورت گرفته در سرزمین منی در جمع بیش از هفتصد نفر

۱- ۱ . «الغدیر» ۱/۱۹۶ ، الف : این حدیث شـریف دوّمین روایتی است که از طریق حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام رسیده که در صفحات بعد خواهد آمد .

۲- ۲ . امام حسن علیه السلام پس از اینکه با معاویه معاهده صلح امضا کرد خطبه ای خواند و در بخشی از این خطبه فرمودند: امّت اسـلام شـنیدند از جـدم پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلم در روز غدیر که دست پدرم را گرفت و فرمود: «من کنت مولاه فعلی مولاه، اللهمّ وال من والاه و عاد من عاداه...» ر.ک: ینابیع الموده»، صص۴۸۱ _ ۴۸۲.

خطبه ای ایراد فرمودنـد و از ایشان خواسـتند در بازگشت از سـفر حج صدای امام را به گوش مردم در وطن خود برسانند. امام حسـین علیه السـلام ، در خطبه ی خود به جنایات معاویه که نسـبت به شـیعیان و خانـدان پیامبر صورت می دهد اشاره کرده از فضائل امام علی سـخن گفتنـد و در بخش پایانی سـخنان خود فرمودنـد : « انشدکم باللّه اتعلمون انّ رسول اللّه نَصَبَه یوم غدیر فنادی له بالولایه وقال لیبلغ الشاهد الغایب ؟ قالوا اللهم نعم »(۱) .

بایـد گفت « غدیر » برکه نیست. « غدیر » حقیقتی است که ریشه در قرآن داشـته و اقیانوس بی پایانی است که جاودانه خواهد ماند .

ــ ذیل حدیث دوم در این باره بازهم مطالبی خواهد آمد . ــ

حدیث دوم:دغدیر، پرآوازه ترین واقعه:

شمس الدین ابو الجزری الدمشـقی الشافعی... حدثتنا فاطمه و زینب و ام کلثوم بنات موسـی بن جعفر علیه السلام ... عن فاطمه بنت رسول اللّه صـلی الله علیه و آله ورضـی عنهـا قـالت : أنسـیتم قول رسول اللّه صـلی الله علیه و آله یوم غـدیر خم « من کنت مولاه فعلی مولاه » ،

۱- ۱ . «الغدیر» : ۱/۱۹۸ .

وقوله صلی الله علیه و آله « انت منی بمنزله هارون من موسی الا انه لا نبی بعدی »(1) .

آیا فراموش کردید سخنان رسول خدا را در روز « غدیر » که فرمود : « هر کس را من مولا و رهبر هستم علی نیز مولای اوست » و آیا فراموش کردید این سخن رسول اکرم را که به علی فرمود : « یا علی موقعیت و منزلت تو نسبت به من همانند نسبت هارون به موسی است الا اینکه بعد از من پیامبری نخواهد بود » .

ـ واقعه غدیر از پر آوازه ترین ، مهمترین و اساسی ترین حوادث و برنامه های عصر نبوی برای دوام و استمرار اسلام به شمار می آید . و جزء بدیهیات غیر قابل انکار تاریخ است . به فرموده ی بسیاری از بزرگان اگر واقعه ی « غدیر » جزء بدیهیات و مطالب روشن تاریخ نباشد، اصلاً در تاریخ حوادث روشن نخواهیم داشت. « غدیر » در تاریخ اسلام یک حماسه بزرگ است ؛ برای استمرار انقلابی بزرگتر که با بعثت آغاز شد .

کسانی که سعی در انکار واقعه غدیر دارند و با بغض و کینه نسبت به آن موضع گیری می کنند خود می دانند برای طرفداران حق و حقیقت این کار جز زحمت حاصل دیگری ندارد . آیا در آن هنگامه ای که خورشید در وسط روز نور

۱- ۱ . «الغدیر» ۱/۱۹۶ ر .ک «بحار» : ۳۶/۳۵۳ .

افشانی می کند می توان آن را انکار کرد ! ؟

« غـدیر » یک عقیده ناب اسـلامی و بر مبنای قرآن ووحی الهی شـکل گرفته است . « غدیر » پرچم همیشه بر افراشـته رسالت و امامت است و چون قران و آموزه های حیات بخش آن جاویـد . ابن حجر می گویـد: بدرستی که حدیث غدیر، حدیثی اسـت صحیـح که هیـچ شـکی در آن نیست و جماعتی از علما ماننـد ترمـذی، نسائی، احمـد آنرا آورده انـد ـ در ادامه آورده است: «هیچ توجهی به سخنان کسانیکه حدیث غدیر را ضعیف دانسته یا رد می کنند نمی شود».(۱)

حدیث سوم:

اشاره

... عن فاطمه بنت موسی بن جعفر علیهماالسلام ... عن فاطمه بنت رسول اللّه صلی الله علیه و آله قالت : قال رسول اللّه صلی الله علیه و آله : « اَلا من مات علی حب آل محمد مات شهیداً »(۲) .

آگاه باشید هر کس با محبت اهلبیت محمد صلی الله علیه و آله بمیرد شهید از دنیا رفته است .

ـ قبل از توضیح مختصر پیرامون جمله فوق مناسب است متن کامل حدیث را که زمخشری معروف به جار اللّه

۱- ۱ . ر.ک: الصواعق المحرقه، ۴۲ ـ ۴۴.

۲- ۲ . «آثار الحجه» محمد رازی، ج۱، ص۸ ـ ۹ و «عوالم»، ج۲۱، ص۳۵۴، حدیث ۳ .

در تفسیر خود « کشاف » آورده است را نقل نمائیم رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود :

الا من مات علی حب آل محمد مات شهیداً .

الا ومن مات علی حب آل محمد صلی الله علیه و آله مات مغفوراً له .

الا وَمن مات علی حب آل محمد مات تائباً .

الا ومن مات علی حب آل محمد مات مؤمناً مستکمل الایمان .

الا ومن مات علی حب آل محمد بشره ملک الموت بالجنّه ثم منکر و نکیر .

الا ومن مات علی حب آل محمد یزف الی الجنه کما تُزَف العروس الی بیت زوجها .

الا ومن مات علی حب آل محمد فتح له فی قبره بابان الی الجنه .

الا ومن مات علی حب آل محمد جعل اللّه قبره مزار ملائکه الرحمه .

الا ومن مات علی حب آل محمد مات علی السنه والجماعه .

الا ومن مات علی بغض آل محمد جاء یوم القیامه مکتوب بین عینیه آیس من رحمه اللّه .

الا ومن مات علی بغض آل محمد مات کافراً .

الا ومن مات علی بغض آل محمد لم یشم رائحه الجنه .(۱)

۱- ۱ . «تفسیر کشاف»، ج۴، ص ۲۲۰ _ ۲۲۱.

هر کس با محبت آل محمد بمیرد شهید از دنیا رفته است .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود بخشوده است .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود با توبه از دنیا رفته .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود مؤمن کامل الایمان از دنیا رفته است .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود فرشته مرگ او را بشارت به بهشت می دهد ، و سپس منکر و نکیر (فرشتگان مأمور سؤال در برزخ) به او بشارت دهند .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود او را با احترام به سوی بهشت می برند آنچنان که عروس به خانه داماد .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود خداوند قبر او را زیارتگاه فرشتگان رحمت قرار می دهد .

آگاه باشید هر کس با محبت آل محمد از دنیا رود بر سنت و جماعت اسلام از دنیا رفته است .

آگاه باشید هر کس با بغض و دشمنی آل محمد از دنیا رود روز قیامت در حالی وارد عرصه محشر می شود که در پیشانی او نوشته شده : مأیوس از رحمت خدا .

آگاه باشید هر کس با بغض آل محمد از دنیا برود کافر از دنیا رفته .

آگاه باشید هر کس با بغض و عداوت آل محمد از دنیا برود بوی بهشت را استشمام نخواهد کرد.»

_ محبت داشتن نسبت به اهلبیت علیهم السلام که در قرآن کریم بعنوان اجر و مزد رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله عنوان گردیده است به معنای اظهار ارادت و دوستی ظاهری و عاطفه صرف نبوده و نیست . قرآن کریم می فرماید : « قُل لاَ أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلاَّ الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى »(۱) .

محبت خواسته شده در آیه یعنی وارد شدن در جرگه ی پیروان و اطاعت کنندگان از مکتب اسلام. یعنی قبول و پذیرش ولایت محمد و ائمه هدی علیهم السلام .

اطاعت، گردن نهادن و تسلیم فرمان بودن است. در ذیل آیه ۲۳ سوره شوری آمده است که : اصحاب هنگامی که آیه فوق نازل شد عرض کردند: ای رسول خدا، خویشان تو که مودت آنها بر ما واجب است چه کسانی اند ؟

فرمود : علی و فاطمه و دو فرزند آن دو . این سخن را سه بار تکرار فرمود(۲) .

این سؤال اساسی مطرح است که آیا تنها دوست داشتن

۱- ۱ . شوری : ۲۲ .

۲- ۲ . «تفسیر نمونه» ۲/۴۱۰ و ۴۱۱ به نقل از «احقاق الحق» .

و محبت می توانـد بعنـوان پـاداش نبوت و اجر رسـالت مطرح شود ؟ یـا بحث در آیه محبـتی است که همشأن و هموزن نبوت است . وقـتی مزد رسـالت بـا آنهمه اهمیت و عظمت مودت ذوی القربی قرار گرفته است پس مسأله فراتر از دوستی و نصـرت است.

الگوهای حسنه:

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه هدی در قرآن کریم بعنوان سمبل و الگوی حسنه الهی برای ما مطرح شده اند از راههای مؤثر در تربیت ، معرفی الگوی مناسب می باشـد و هر مقـدار که الگو برجسـته تر و کاملتر باشد قطعاً جاذبه بیشتری نیز به دنبال خواهد داشت . محبت به اهلبیت علیهم السلام یعنی الگوپذیری از آن بزرگواران، گرایش و علاقه ای که توأم با عمل بوده ، و در عین حال نجات بخش هم خواهـد بود . بـدون تردید هر مقدار افق محبت به خاندان رسول اکرم صـلی الله علیه و آله همان طور که قرآن بیان فرموده بیشتر و همراه عمل خالصانه باشد انسان را از آلودگی ها دور خواهد کرد .

امام صادق علیه السلام می فرماید : « برای هر چیزی اساسی هست و اساس اسلام محبت ما اهلبیت علیهم السلام است »(۱) .

در روایات فراوانی آمده است که دین « حب » است

ص: ۵۰

۱- ۱ . «بحار» ، ج ۱، ص ۲۷/۹۱ .

و « بغض » دوستی و حب نسبت به خدا و اولیاء الهی و دشمنی و بغض نسبت به دشمنان خدا که دشمنان قرآن و عترت هستند .

نکته دیگر اینکه محبت دارای مراتب است . در مرتبه ای انسان به جایی می رسد که دیگر خواسته های خود را نمی بیند، بلکه خواسته ها و آرزوهای محبوب برای او مطرح است . محب واقعی اهلبیت جز به رضایت آنان به چیز دیگری نمی اندیشد . هر کس به مرحله ای برسد که خواسته های خود را نادیده گیرد سعی خواهد کرد از آبشخور پاک تغذیه نماید . با پاکی و در چارچوب قرآن و عترت زندگی کند .

انسان در صورتی که در عقیده و عمل به خلوص و پاکی دست یافت و به تعبیر زیبای قرآن به « حیات طیبه » رسید، مرگ این انسان چون شهد و شربت شهادت شیرین خواهد بود « الا ومن مات علی حب آل محمد مات شهیداً » .

محبت همراه عمل:

در آیات الهی و کلمات معصومین علیهم السلام برای پیروان حق نشانه هایی ذکر گردیده است . مدعی ایمان بدون عمل صالح مؤمن نیست . شیعه دارای نشانه و علامتی است که با آن شناخته می شود. محمد بن عمر بن حنظله از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمودند : «کسی که به زبان

اظهار پیروی و ولایت کند ولی در کارها و نشانه های ما با ما مخالفت ورزد از شیعیان ما نیست بلکه شیعه ما کسی است که با زبان و دلش با ما موافقت کند . از آثار و نشانه های ما پیروی کند و رفتارش رفتار ما باشد . این ها از پیروان ما هستند »(۱) .

نشانه های دیگر:

در کلامی نورانی از امام صادق علیه السلام برای پیروان و شیعیان ائمه معصومین علیهم السلام دو نشانه مهم ذکر گردیده است . عن ابی عبداللّه علیه السلام : « واللّه ما شیعه علی علیه السلام الامن عفّ بطنه وفرجه وعمل لخالقه ورجا ثوابه وخاف عقابه » به خدا قسم شیعه علی نیست مگر آن کس که شکم و درون و دامن خود را از حرام باز دارد و برای آفریدگار خود عمل کند و به پاداش او امیدوار و از عذابش بترسد .

ـ کسی که ادعای شیعه علی علیه السلام بودن را دارد در مسأله تجارت ، کسب و کار ، رفتار و اخلاق و ارتباط با دیگران، و همه شئون و . . . مراعات امر الهی و حدود احکام اسلامی را می نماید .

۱- ۱ . «بحار» ، ج۶۵، ص۱۶۴ .

حدیث چهارم: فضایل شیعیان:

اشاره

... فاطمه و زینب و ام کلثوم بنات موسی بن جعفر علیهم السلام ... عن فاطمه بنت رسول اللّه صلی الله علیه و آله قالت : سمعت رسول اللّه یقول : لما اسری بی الی السماء و دخلت الجنه فاذا انا بقصر من درّةٍ بیضاء مجوّفه وعلیها باب مکلل بالدّر والیاقوت وعلی الباب سترٌ فَرفعتُ رأسی فاذا مکتوب علی الباب « لا اله الاّ اللّه محمد رسول اللّه . علی ولی القوم » واذا مکتوب علی السّتر بخٍّ بخٍ من مثل شیعه علی فَدَخلتُهُ فاذا انا بقصر من عقیق احمر مجوف وعلیه باب مِن فضّه مکلل بالزبرجد الاخضر واذا علی الباب ستر فَرَفعت رأسی فاذا مکتوب علی الباب « محمد رسول اللّه ، علی وصیّ المصطفی » واذا علی الستر مکتوب « بَشّر شیعهَ علی بطیب المولد » فَدَخلته فاذا انا بقصر من زمرد اخضر مجوف لم أر احسنَ منه ، وعلیه باب من یاقوت حمراء مکلله باللؤلؤ وعلی الباب ستر فَرَفعتُ رأسی فاذا مکتوب علی السّتر « شیعه علیٍّ هم الفائزون » .

فقلت : حبیبی جبرئیل لمن هذا ؟

فقال : یا محمد صلی الله علیه و آله لابن عمک ووصیّک علی بن ابی طالب علیه السلام یُحشر الناس کلّهم یوم القیامه حفاةً عراةً الا شیعه علی ویدعی الناس باسماء امهاتهم ما خلا شیعه علی علیه السلام ، فانهم یدعون باسماء ابائهم .

فقلت حبیبی جبرئیل وکیف ذاک ؟

قال : لانهم احبوا علیاً فطاب مولدهم(۱) .

۱- ۱ . «بحار» ، ج۶۸، ص۷۶ _ ۷۷ ؛ «عوالم»، ج۲۱، ص۳۲۵، حدیث ۱ .

« هنگامی که در شب معراج مرا به آسمان بردند داخل بهشت شدم . در آنجا قصری از درّ سفید میان تهی دیدم که دارای دری بود . زینت شده با درّ و یاقوت و بر آن در پرده ای آویخته بود . سرم را بلند کردم دیدم بر در نوشته شده است : « لا اله الاّ اللّه محمد رسول اللّه . علی ولیّ القوم » .

خدایی جز خدای یگانه نیست محمد رسول خدا و علی ولیّ و صاحب اختیار مردم است .

و بر پرده نوشته بود . « مبارک باد . مبارک باد . بر کسانی که همانند شیعیان علی هستند » .

داخل شدم. در آنجا قصری از عقیق سرخ میان تهی دیدم که دری از نقره داشت که به زبرجد سبز زینت شده بود و بر آن در نیز پرده ای آویخته شده بود . سرم را بلند کردم . دیدم بر در نوشته شده است : « محمد رسول اللّه وعلی وصیّ المصطفی » محمد فرستاده خدا و علی وصی و جانشین مصطفی است .

و بر پرده نوشته شده بود « شیعیان علی را به پاک سرشتی و پاکی فرزندان بشارت بده » داخل شدم. قصری از زبرجد سبز میان خالی دیدم که بهتر از آن ندیده بودم . این قصر دری از یاقوت سرخ داشت که با مروارید زینت

شـده بـود و بر آن پرده ای آویخته بود . سـرم را بلنـد کردم . دیـدم بر پرده نوشـته است: « شـیعه علی هم الفـائزون » شـیعیان و پیروان راستین علی رستگارانند گفتم : «ای حبیب من جبرائیل این قصر از آن کیست ؟» گفت : «از آن پسر عمو و جانشین شما علی بن ابیطالب است . و همه ی مردم در روز قیامت برهنه پای و بی لباس محشور می گردنـد، جز شـیعیان علی علیه السـلام و همه ی مردم را به اسم مادرانشان صدا می زنند مگر شیعیان علی را که به اسم پدرانشان صدا زده می شوند .»

گفتم : «حبیب من ، جبرئیل : چرا چنین خواهـد بود که شـیعیان علی را به اسم پـدرانشان صـدا می زننـد؟») گفت : «چون اینها علی را دوست می دارند . و لذا پاک سرشت و حلال زاده اند .»

واژه ی شیعه:

واژه ی شـیعه جـامعترین کلمه ای است که می شود گفت در بردارنـده فرهنگ و ارزشـهای الهی و اسـلامی است. شـیعه همان حزب معرفی شده در قرآن بعنوان « حزب اللّه » است . بعضـی لغت شـناسان می گویند موافقت و هماهنگی دو فرد یا گروه در عقیـده و عمـل بـدون اینکه یکی تـابع دیگری باشـد را شـیعه می گوینـد . یعنی همـان جهت و هماهنگی که بین ایشان است . بعضی می گویند به معنای

پیروی و متابعت است و در تعبیرهای روایی معنای دوم مدّ نظر است و این معنا معروفتر نیز هست . هر کجا کلمه « شیعه » بطور مطلق به کار برده شود، منظور همان معنای متابعت و پیروی خواهد بود .

تشیع در عصر نبوی:

به عقیده ی امامیه و طبق صدها حدیث و نقل قطعی در کتب تاریخی معتبر مبدأ پیدایش تشیع عصر رسول اکرم صلی الله علیه و آله بوده است . بسیاری از مفسران در تفسیر آیه شریفه « إِنَّ الَّذِینَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ »(۱) .

این کلام پیامبر مکرم اسلام را آورده اند که فرمودند : « منظور از این آیه علی و شیعیان و پیروان اوست » .

مفسر معروف « سیوطی » در کتاب « درالمنثور » آورده است که جابر بن عبداللّه انصاری صحابی معروف نقل می کند : « در خدمت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بودیم که علی علیه السلام به سوی ما آمد. هنگامی که چشم پیامبر صلی الله علیه و آله به او افتاد فرمود : « والذی نفسی بیده انّ هذا وشیعته لهم الفائزون یوم القیامه » سوگند به کسی که جانم در « دست قدرت اوست او و شیعیانش رستگاران روز قیامت هستند » سپس آیه

۱- ۱ . بینه ، ۷ .

« إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحِاتِ أُولِئِـكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيِّهِ » نـازل شـد و بعـد از آن هنگـامی که علی علیه السـلام به مجلس اصحاب پیامبر می آمد آنها می گفتند : « جاء خیر البریه » بهترین مخلوقات خدا آمد .(۱)

شجره طیبه:

شیعه طبق دسـتور خدا و نص صـریح آیات و بدست مبارک بنی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله وسلم شکل گرفت این شجره طیبه با بصـیرت و روشن بینی و تغـذیه از وحی روز به روز نیز پیشـرفت نموده است عقیـده ی شـیعه جز آنچه در قرآن و سـنت آمده چیز دیگری نیست . عقیده ی شـیعه این است که امامت و ولایت از شـئون الهی است و غیر خدا حق دخالت در این شأن را ندارد او بر این نکته اصـرار دارد که نصب جانشـین هادیان و رهبران جامعه اسـلامی چون انبیاء و معصومین علیهم السـلام با خداست .(۲)

رسولخـدا صـلی الله علیه و آله وسـلم در ترسـیم این شـجره طیبه می فرمایـد: «انـا شـجره وفـاطمه فرعهـا وعلی لقاحها والحسـن والحسین ثمارها و محبوهم مِن امّتی ورقها»(۳) من درخت طوبی نبوت

ص: ۵۷

۱- ۱ . «الدر المنثور»، ج۶ / ص۳۷۹ .

۲- ۲ . ر.ک: «فرق الشیعه» نوبختی، «مقالات اسلامیین» مقدمه ج۱، ص۱۱ و«شیعه در اسلام» علامه طباطبائی رضی الله عنه .

۳- ۳ . «امالی» شیخ طوسی، ص۱۸ و «امالی» شیخ مفید، ص۲۴۵.

هستم و فاطمه فرع و شاخه آن و علی مایه لقاح (و باردهی) آن و حسن و حسین علیهماالسلام ثمره و میوه های آن و دوستان ایشان از میان امّتم به منزله برگهای این درخت هستند.

حدیث پنجم: پاکی و طهارت امام حسین علیه السلام :

. . . عن فاطمه بنت موسی بن جعفر علیه السلام . . . عن صفیه بنت عبد المطلب قالت :

لما سقط الحسین علیه السلام من بطن امه وکنت ولیّتها قال النبی صلی الله علیه و آله : « یا عمه هَلّمی الیَّ ابنی . فقلت : یا رسول اللّه صلی الله علیه و آله : انا لم نُنَظّفْه بعدُ فقال صلی الله علیه و آله : یا عمّه انت تنظفیه ؟ انّ اللّه تبارک وتعالی قد نظفه وطَهَّرهُ (۱).

از صفیه (عمه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله) نقل شده است : « آنگاه که امام حسین علیه السلام از مادر متولد شد من پرستاری کودک را به عهده داشتم . پیامبر خدا فرمود : «عمه ، فرزندم را برای من بیاور.» گفتم: «ای رسول خدا صلی الله علیه و آله ، ما او را بعد از تولد شستشو نداده ایم .» فرمود : «ای خواهر پدر [عمه] تو می خواهی او را پاکیزه گردانی ؟ بدرستی که خدای تبارک و تعالی او را پاکیزه کرده و مطهر قرار داده است .»

۱- ۱ . «امالی» ، شیخ صدوق، ص ۱۱۷ ، «بحار» ج ۴۳ / ۲۴۳ .

حدیث ششم: قم دیار شیعیان:

اشاره

طبق نقل تاریخ حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام در هجرت خود به همراه عده ای از خاندان نبوت به سوی مرو در بین راه در ساوه بیمار شد. ناگفته نماند عده ای بر این عقیده اند که کاروانی که حضرت در میان ایشان بود مورد حمله و قتل و غارت اطرافیان خلیفه قرار گرفت و حضرت در این حمله حادثه دیدند. به هر حال پس از اینکه حال حضرت نامساعد گردید به همراهانش فرمود : مرا به قم ببرید زیرا از پدرم شنیدم که فرمودند : « قم مرکز شیعیان ما می باشد . »(1)

مرکز انتشار تشیّع:

حضرت امام خمینی رحمه الله نکته ی بسیار با اهمیتی را درباره قم بیان می فرمایند و آن «انتشار تشیّع از قم» است. در این زمینه نمونه بودن قم، و نمونه ماندن قم و حفظ و گسترش پایگاهی که محل انتشار تشیّع است در خور توجّه است. لذا شایسته است فرهنگ بانان به این مورد به عنوان یک اصل توجّه کنند و در شکوفایی هرچه بیشتر آن کوشا باشند. امام می فرماید:

«من خوشحالم که بعد از سال های طولانی در میان شما

ص: ۵۹

۱- ۱ . «فروغی از کوثر»، ص۵۲، به نقل از «ودیعه ال محمد صلی الله علیه و آله » .

رفقـا جوانان ــ هسـتم. من همیشه در فکر ایران و در فکر وطن خودم ــ قم ــ بودم و هسـتم و دعاگویم. شـما می دانیـد که قم مرکز تشیّع از زمان حضـرت صادق علیه السـلام ــ حـدود آن زمان ــ مرکز تشیّع بوده است و از قم، تشیّع به سایر جاها رفته است. علم هم از قم به جاهای دیگر منتشـر شده است و بحمداللّه شـجاعت و زحمت در راه اسـلام و فداکاری هم از قم منتشـر شد. قم، مرکز همه برکات است. خدا شماها ــ قمی ها ــ را برای ما حفظ کند».(۱)

قم سرزمین مقدس:

شهر قم از جمله ی دیـار پـاکی است که در قـاموس نـورانی اهلـبیت علیهم السـلام از آن به عظمت و بزرگی یـاد شـده است . مهمترین دلیل این یادکرد و ذکر خیر این است که قم در همیشه دوران مرکز نشـر فرهنگ و معارف اهلبیت علیهم السلام بوده است. خاک پاک این سـرزمین، مهد تربیت صدها تن از رجال بزرگ در عرصه های فقه ، حدیث ، تفسیر ، حکمت و فلسفه ، سیاست ، تقوا، اخلاق و دین باوری بوده است .

بـا دقت فراوان می توان به این نکته پی برد که این فضایـل و عنایت ویژه به برکت وجود حضـرت فاطمه معصومه علیهاالسـلام می باشد که آن نجمه ی آسمان ولایت در دیار عاشقان

ص: ۶۰

۱- ۱ . «صحیفه امام»، ج۶، ص۴۱۱، (سخنرانی ۵/۱/۱۳۵۸)، قم.

امـامت قم طلوع و اجلال نزول کرد . پس از هجرت کریمه ی اهلبیت به قم این شـهر مرکز منسـجمی شـد برای دین باوران ، و هزاران طالب علم، معرفت و حقیقت که از سراسـر ایران بلکه جهان برای کسب معارف به این شـهر هجرت کردند . از برکات وجود این بانوی مکرم است که قم منبع فیاض علم و معرفت گردیده و فیضیه ها در این شهر پا گرفت .

قم خاستگاه انقلابی بزرگ:

حرم اهلبیت قم و مردمان دین باورش با پرتوافشانی بارگاه ملکوتی بی بی دو عالم حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام و رجال الهی اش که تربیت یافتگان مکتب امام صادق علیه السلام در فیضیه بودند در قرن اخیر انقلابی عظیم را رقم زدند . رهبری این نظام و انقلاب عظیم اسـلامی را مرجعیت همیشه بیـدار شـیعه عهده دار بود . مرجعیتی که با سابقه ی بیش از هزار ساله ی خود در طول تاریخ ملجاء و پناهگاه امت اسلام بوده است .

در مبارزات دوران معاصر قم به مثابه پیشتاز و دارای فرهنگ با ارزش علوی مورد شناسایی قرار می گیرد.

امام خمینی رضـی الله عنه که سـر سلسله نهضت اسلامی ملت ایران است با کمال افتخار اعلام می دارد: «من مفتخرم که در قم هستم. من ۱۵ سال ــ یا قدری بیشتر ــ از شما [مردم

قم] دور بودم، لکن دلم اینجا بود. با شما بودم، شما غیرتمندان شما پاک جوانان، سرمشق همه شدید.»(۱)

حرم اهلبیت علیهم السلام :

امام خمینی قم را حرم اهل بیت علیهم السلام و مرکز علم و تقوا معرفی کرده می فرماید:

بسم اللّه الرحمن الرحیم

«قم، حرم اهـل بیت است. قم، مرکز علم است. قم، مرکز تقواست. قم مرکز شـهادت و شـهامت است. از قم، علم به همه جهان صادر شده است و می شود و از قم، شـهامت به همه جا صادر می شود. قم، شهری است که در آن ایمان و علم و تقوا پرورش یافته. از آن وقتی که قم بوده، قم از زمان ائمه اطهار علیهم السـلام مورد توجّه اسـلام بوده است. از قم، تقوا، شجاعت، شهامت و همه فضائـل به همه جـا صادر می شود و صادر خواهـد شـد. علمایی که در قم من ادراک کرده ام کسانی بودنـد که در دنیا نمونه بودند، در علم و در تقوا. من امیدوارم که ادامه پیدا کند این علم و تقوا در شهر شما تا زمان ظهور امام زمان علیه السلام . من هر جا باشم، قمی هسـتم و به قم افتخار می کنم. دل من پیش قم است و قمی، و دل من پیش همه اهل تقوا و همه کسانی است که به اسلام خدمت

۱- ۱ . سخنرانی امام رحمه الله ۱۰/۱۲/۵۷ پس از ورود به قم در مدرسه فیضیه.

می کنند. من گرچه از قم، مع الأسف، تا یک مقداری دور هستم؛ لکن به حسب قلب، نزدیکم. از شما جوان های عزیز تشکر می کنم که آمده اید و در این جای تنگ و تاریک و پر زحمت نشستید و من هم بیش از این نمی توانم تصدیع بدهم و از شما ملتمس دعا هستم؛ چنان چه خودم دعاگوی همه هستم و سلامت و سعادت همه مسلمین جهان را و شما برادران عزیز را از خدای تبارک و تعالی خواستارم. سلام من را به اهل قم برسانید و از همه شما امیدوارم که این نهضت را به آخر برسانید و ان شاء اللّه، اسلام را به همه معنا و همه جا پیاده کنید. و السلام علیکم و رحمه اللّه و برکاته.(۱)

برتری برخی زمانها و مکان ها:

زمانها و مکان ها بخاطر مکان و یا زمان بودن ذاتا هیچ امتیازی بر یکدیگر ندارند؛ ولی برخی از زمانها و مکانها از ارزش ویژه ای برخوردارند . مثلاً شب قدر به تعبیر قران کریم حداقل « از هزار ماه بهتر است » زیرا ظرف نزول کلام الهی است . در آیات بسیاری خداوند عالم به برخی زمانها قسم یاد می کند ، « والعصر » « والفجر » « ولیال عشرٍ» و... .

درباره سرزمینها نیز با ملاحظه بسیاری از آیات به دست

۱- ۱ . «صحیفه امام»، ج۱۳، ص۱۶۵.

می آید که برخی از مکان ها بخاطر حوادث مهمی که در آنها اتفاق افتاده مبارک بوده و برتری خاصی دارند. ابتدا برای روشن شدن بیشتر بحث بعضی آیات این بخش را می آوریم .

۱ ـ « « إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِی بِبَکَّهَ مُبَارَکاً وَهُدیً لِلْعَالَمِينَ » . نخستین خانه ای که برای [عبادت و بندگی] مردمان نهاده شد آن است که در مکه است که مبارک و مایه هدایت و راهنمای جهانیان است » .(۱)

۲ ـ « « وَقُل رَبِّ أَنزِلْنِی مُنزَلاً مُّبَارَکاً وَأَنتَ خَيْرُ الْمُنزِلِينَ » . و بگو پروردگارا مرا به منزلی که مبارک است فرود آر و تو بهترین منزل دهندگان یا میزبان هستی » .(۲)

۳ ـ « « إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُویً » . چون پرودگار او « حضرت موسی علیه السلام » را در وادی مقدس طُوی ندا داد » .(۳)

۴ ـ « « سُبْحَانَ الَّذِی أَسْرَی بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَی الْمَسْجِدِ الْأَقْصَی الَّذِی بَارَکْنَا حَوْلَهُ » . پاک و منزه است خدایی که بنده اش را در شبی از مسجد الحرام تا مسجد الاقصی که پیرامونش را برکت بخشید . سیر و حرکت

ص: ۶۴

۱- ۱ . ال عمران / ۹۶ .

۲- ۲ . مؤمنون / ۲۹ .

۳- ۳ . نازعات / ۱۶ . تعبیر « بالواد المقدس طوی » در سوره طه / ۱۲ هم آمده است .

داد » .(۱)

علاوه بر آیاتی که اشاره شد، در روایات نیز به این موضوع پرداخته شده است .

« پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هنگامی که از سرزمین « ثمود » می گذشت ، فرمود : داخل نشوید در سرزمین هایی که صاحبان آنها به خود ظلم کردند تا شما نیز همانند آنها به مصیبت مبتلا نگردید ».(۲)

نقل است که پس از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و دفن حضرت، مردم به جهت تبرک از خاک قبر آن حضرت بر می داشتند و با خود می بردند . . .(۳)

کربلا و شرافت تربت امام حسین علیه السلام :

تربت پاک کربلا به علت در برداشتن جسد فرزند پیامبر و حبیب خدا حضرت سیدالشهداء و سایر شهداء دارای فضیلت و ارزش بسیاری است . اگر ائمه هدی علیهم السلام هم امر به سجود بر تربت سیدالشهداء کرده اند به این لحاظ است که اسراری در آن نهفته است این خاک یادآورد فداکاری ها ، ایثار ، ایمان ، صداقت و اخلاص امام حسین علیه السلام و یاران با وفایش می باشد(۴) .

۱- ۱ . اسراء / ۱ .

۲- ۲ . «صحیح بخاری» ج ۶ / ۷ .

۳- ۳ . «وفاء الوفاء» ج ۱ / ۵۲ .

۴- ۴ . برای کسب اطلاعات بیشتر به کتاب « سیرتنا و سنتنا » نوشته علامه امینی رضوان اللّه علیه مراجعه کنید .

حدیثی زیبا و شنیدنی:

مرحوم شیخ جلیل القدر «ابن فهد حلی» در کتاب «عده الداعی» نقل می کند: امام صادق علیه السلام بیمار شدند، دستور دادند، اجیری برای «دعا» گرفتند و به کربلا فرستادند که برای حضرت کنار قبر سید الشهداء علیه السلام دعا کند.

امام هادی علیه السلام هم برای شفای خودشان به همین طریق دستور دادند.

وقتی اجیر امام صادق علیه السلام گفت: «سید الشهداء امام واجب الاطاعه و امام صادق هم همین طور، پس چرا کربلا بروم؟» امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند زمینهای ممتازی دارد که در آن ها دعا مستجاب می شود.» امام هادی علیه السلام فرمود: «خداوند بقعه هایی دارد که دوست دارد در آن بقعه ها دعا شود و کربلا یکی از آن بقعه هاست».(۱)

ـ ایثار، ایمان و از خودگذشتگی امام حسین علیه السلام و یاران باوفایش و حماسه عظیم و کارسترگی که در روز عاشورا انجام دادند، کربلا را مورد توجّه و کانون معنویت و عرفان و خداخواهی قرار داد، با حماسه بی نظیر روز عاشورا و در عرض چند ساعت امام حسین علیه السلام و یاران با وفایش بنایی

۱- ۱ . عده الداعی، ۴۹ ـ ۴۸.

را به وجود آوردنـد که آئین حیات بخش اسـلام عزیز را که در طی بیست و سه سال زحمت پیامبر فراهم آمده بود حفظ کرد. با شهادت امام حسین علیه السلام کربلا ارزش و قداست عرشی پیدا کرد و بر کعبه برتری یافت و تربتش شفای هر درد و ایمن کننده از هر ترس است.

مسافرت:

مسـافرت و گردش در روی زمیـن برای دیـدن مظـاهر قـدرت الهی خـواست طـبیعی و غریزی هر انسـانی است. و لکن این هنر اسـلام عزیز است که با جامعیّت برنامه و دقیق و ظریف بودن آن عالی ترین فرهنگ را برای این خواست طبیعی ارائه داده و از آن برای رشد، ترقی و تربیت بشر سود می جوید.

مسافرت در برنامه های دینی نه تنها مورد تأئید و تاکید است بلکه با عنایت به غنای فرهنگ اسـلام و فراگیر بودن آن مسافرت رنـگ و بوی الهی به خود گرفته است و احکـام خـاص خود را دارد. دین مبین اسـلام مسـافرت را برای دور شـدن از مسائل و مشـکلات روزمره زنـدگی و برای سـرگرمی و لهو و لعب نمی داند؛ بلکه سـفر را راهی برای تقویت روح ایمان، توکل، صبر، عبرت آموزی انتقال فرهنگ سالم و صحیح، دیدن عظمت آثار الهی، و بالاخره برای بیداری دل و جان بشری می داند.

ص: ۶۷

متأسـفانه این مقوله نیز ماننـد دیگر مسائل به دست افراد ناآشـنا تفسـیر گردیـده است عـده ای گمان می کننـد مسافرت و سـفر موقعیتی است برای فرار از مسـئولیت ها و پناه بردن و دست زدن به اعمالی که مصـداق لهو و لعبنـد. این افت بزرگی است که دامن بسیاری از سیاحان، گردشگران و حتی افراد عادی دیگر را گرفته است.

امت و ملتی که از طریق هجرت و مسافرت بهره های عظیمی نصـیبش شده است زیبنده نیست به این امر مهم و دسـتور اسلامی بی توجهی کرد و خود را از برکات آن محروم نماید.

مسافرت در فرهنگ اسلام مقدمه ای است برای زدودن غبار غفلت، بیناشدن دلها و شنوا شدن گوشها... .

سفر و مسافرت در مکتب ما یک کار کاملاً معنوی و روحانی است که برای تربیت روح آدمی نیز تأثیر فوق العاده ای دارد.

مگر غیر از اینست که حج که نشان دهنده عظمت و شـکوه امت اسلامی است و بعنوان قیامت صغری مطرح است یک هجرت و مسافرت است. این سفر معنوی برای رسیدن به درجات قرب الهی و وارد شدن به خانه خدا پایه گذاری شده است.

سیر و سفر در قرآن:

ص: ۶۸

قرآن کریم که کتاب هدایت و سعادت بشر است در آیات بسیاری به سیر و سفر پرداخته است. نکته ظریف و جالب اینکه در هفت مورد از آیات الهی خداوند متعال دستور داده به سیر در روی زمین «سیروا فی الارض» و در هفت مورد نیز همراه با سئوال و ایجاد انگیزه که آیا مسافرت نکرده اند، آیا ندیده اند به موضوع می پردازد.

مطلب دقیق تر اینکه در همه این موارد جز یکی دو مورد که هدف از گردش در زمین را مطالعه اسرار آفرینش بیان می کند در موارد دیگر هدف از سیر و گردش در زمین برای عبرت آموزی و پندگرفتن می باشد.

با نگاهی هر چند گذرا به آیات قرآن پیرامون مسافرت به نتایج ذیل دست می یابیم.

ـ مسافرت در روی زمین برای مطالعه اسرار آفرینش و دیدن عظمت الهی.

ـ درس آموزی از عاقبت انسانهای دروغگو.

ـ موجب بیداری دلهای بیمار و انسانهای لجوج و عنود. ـ وبالاخره حکمت و فلسفه گردش در زمین زنده شدن دلها، و بصیرت یافتن انسانها است و... .

آداب سفر:

۱ـ هرگاه مسافر خواست سوار مرکب شود و حرکت کند، بسم اللّه الرحمن الرحیم بگوید.

۲ــ در حفظ و نگه داری نفقه و خرجی و اشیاء خود کوشا باشد.

۳ــ رفقا و همسفران خود را یاری کرده حوائجشان را در صورت امکان برآورده سازد مخصوصا همسفران ضعیف و سالمند.

۴ــ با همقطاران خود مسافرت نماید که در انفاق و خرج کردن مانند او هستند.

۵ــ اخلاق خود را نیکو کند و حلم را زینت خودش قرار دهد با دیگران به صبر و حوصله برخورد نماید.

۶ــ همراه خود به اندازه لازم توشه سفر بردارد.

۷ــ آنچه خیلی مهم است ــ در سفر محافظت بر نمازهای فریضه است.

۸ــ قبل از حرکت غسل سفر نماید.

۹ــ قبل از حرکت صدقه بدهد.

۱۰ــ دعاهای وارده را بخواند. از خواندن آیه الکرسی غفلت ننماید.

۱۱ــ همسفری خوب برای خود انتخاب نماید؛ زیرا از مسافرت به تنهایی نهی شده است.

۱۲ــ به میزانی که مقدور است برای زن و فرزند و اقوام از سفر سوغات بیاورد.

۱۳ــ سفر را زیاد طولانی نکند؛ زیرا علاوه بر هزینه مالی موجب خستگی شده شخص را کم حوصله نموده بر

اخلاق و رفتار او تأثیر می گذارد.

۱۴ـ اهـداف خود را و مسافرت، تعیین کنـد بـدون برنامه ریزی مسافرت نماید. معلوم کند آیا سـفر تجارتی است برای کسـب کمالات معنوی و یا برای تفریح و تفرج مسافرت می رود.

۱۵ـ از مسافرتهایی که می ترسد به دین و اخلاق او صدمه بزند بپرهیزد.

۱۶ـ قبل از سفر دیگران را حداقل نزدیکان را در جریان قرار بدهد.

۱۷ـ در مسافرت از راز و نیاز با خدا بویژه دعا کردن غفلت ننماید که استجابت دعای مسافر بشارت داده شده است.

۱۸ـ قبل از حرکت با فرزنـدان وداع نماید. دیگران هم او را بدرقه نمایند. آمده است که در ماجرای تبعید حضـرت اباذر، امام حسن امام حسین علیهماالسلام و عقیل و عبداللّه بن جعفر و عمّار او را بدرقه کردند.

۱۹ـ قبل از حرکت از وسیله ی سفر، راهی که می خواهد برود شهری که قصد مسافرت به آن را دارد اطلاع کسب کند.

۲۰ـ از به همراه داشتن وسایل ایمنی، و موردنیاز بهداشتی [مانند کمکهای اولیه] غفلت ننماید.

۲۱ـ در هنگام مسافرت با برادران خود ارتباط داشته

باشد مثلاً نام بنویسد یا با تلفن و وسایل دیگر آنان را با خبر سازد.

در برخی روایات برای بعد از سفر نیز آدابی ذکر شده است از جمله:

۱ــ پس از اتمام سفر شخص زود به سوی خانه و خانواده برگردد.

۲ــ پس از انجام مسافرت ولیمه بدهد و مهمانی برگزار نماید.

۳ــ هر چه از خوبی و یا بدی دیده بازگو ننماید.

۴ــ بعد از مسافرت [بشکرانه ی سلامت] دو رکعت نماز خوانده سجده کند و صدبار شکر خدای را بر زبان جاری سازد.

زیارت:

زیارت از ریشه ی «زَوْر» گرفته شده. بمعنای میل و عدول کردن از چیزی به چیز دیگر.

وقتی به دیدار و زیارت کسی می رویم یعنی از غیر او روی بر می گردانیم و به سوی زیارت شونده میل می کنیم.

امروزه در فرهنگ ما زیارت این واژه مقدس دارای معنایی است دقیق و عمیق و راهی است به حریم دوست بدین سان زیارت توجه به روحانیت و معنویت است.

زائر با رفتن به زیات اولیا خدا خود را از عالم ماده و

طبیعت جدا کرده و با حضور در مشاهد شرفه از انوار پاک خوبان و مقربان درگاه ربوبی بهره می گیرد.

زیارت اعلام یک نوع عرفان، محبت، وفاداری صادقانه و رابطه عمیق معنوی با نمایندگان خدا در روی زمین است.

زائر با قرار گرفتن در کنار قبور پاکان جان و روح خود را صفا داده از کجی ها، زشتیها و آفتهای گوناگون دور می کند.

زیارت سفری است که مرکب راهوار آن دل های شیفته و شیدا بوده و ارمغان این سفر بی همتا نیز نور، معنویت، عرفان و احساس آرامش روح و جان آدمی خواهد بود.

زائران با قرار گرفتن در کنار قبوری که آفتابی از آسمان علم، اخلاق، فضیلت. پاکی و صداقت را در خود جای داده دل خود را چون آینه ای صاف محل تابش نور معنویت می سازد زائر با زیارت شنونده عهد و پیمان می بندد و پیمان خود را با تکرار زیارت تجدید کرده سرود استقامت می خواند.

زیارت و برخی آثار آن:

زیارت دارای آثار و برکات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و تربیتی فراوانی است، از مهمترین برکات زیارت تقرب و نزدیکی است که زائر نسبت به پروردگار عالم پیدا می کند ــ زیرا عنصر اصلی همه زیارتهای

وارده در حق پیامبر و ائمّه هـدی علیهم السـلام و اولیاء الهی عرفان و معرفت است، کلیه زیارتها با تکبیر، تقدیس، حمد و ذکر الهی شروع می شود یعنی زیارت موجب استحکام و پیوند عمیق معنوی زائر با خدای خویش است.

نکته دیگر اینکه زیارت موجب روحیه زهـد و بی رغبتی نسـبت به دنیا و مادیات گردیـده انسان را از بسیاری تعلقات دست و پا گیر رهایی می بخشد.

زیارت قلب زائر را رقیق و اشک خوف و شوق از دیدگانش جاری می سازد.

اگر می بینیم بزرگان نسـبت به مسأله زیارت عنایت خاص داشـته انـد به دین لحاظ است که آثار زیارت تنها فردی نبوده بلکه زیارت اولیاء الهی یکی از راههای برخورد با غاصبان حق معصومین علیهم السلام نیز بوده است.

زیارت قبور مطهر امامان معصوم که برای برقراری عدالت در جامعه متحمل سخت ترین مصائب و مشکلات شده و بالاخره در این راه شـربت شـهادت نوشیدند بحدی مؤثر بود که خلفای جور عباسی و اموی تحمل همین زیارتهای ساده را هم نداشتند: و حتی در بسیاری موارد تصمیم به تخریب مراقد مطهر ائمّه گرفتند.

از جمله بهره هـای عظیم و برکـات زیـارت آثار فرهنگی و اجتماعی آن است دوسـتداران اهلبیت علیهم السـلام در مناسـبتهای مختلف و ایام زیارتی با رفتن به مشاهد مشرفه و مکانهای

مقدس همایش دینی، فرهنگی و اجتماعی را تجربه می کنند این زیارتها با توجه به آداب و آئین خاصی که دارد. موجب می شود زائر علاوه بر تمرین نظم، همراهی، حیات اجتماعی، پاکی و صداقت دل را آینه عرفان، اخلاص و اخلاق نماید.

در نتیجه با عنایت باینکه مهمترین رکن و عنصر اساسی زیارت معرفت و عرفان است ره آورد آن کسب معرفت و موجب دست یابی به عرفان همراه محبت خواهد بود.

مرور هر یک از زیارتنامه های وارد شده که مملو از معارف بلند آسمانی است زائر را مهمان سفره معنوی توحید، خداشناسی، پیامبرشناسی، امام شناسی و... شناخت مبدأ، معاد و اخلاق می سازد ــ زیارت در مکتب ما معجونی از علم، عرفان، عبادت، سیاست، اخلاق و تربیت است.

آداب زیارت:

آداب زیارت:(۱):

دین مبین اسلام برای همه بخشهای زندگی بشر برنامه ای جامع و دقیق ارائه داده است.

برای انجام هر کاری هم آداب خاصی درنظر گرفته است. در این بخش به بعضی از آداب زیارت اشاره

۱- ۱ . با استفاده از «مفاتیح الجنان»، ص۶۱۵، با تفاوت و اضافاتی.

می شود. امیدواریم با رعایت آنها در کسب بهره معنوی توفیق بیشتری بیابیم.

۱ـ لازم است زائر قبل از آنکه از خانه خارج شود غسل زیارت کرده با لباس و بدنی نظیف و پاکیزه وارد مشاهد مشرفه گردد.

۲ـ پوشیدن جامه های پاک و تمیز و نو خوب است رنگ لباس سفید باشد.

۳ـ از سخنان بی مورد و بیهوده، لغو، دعوا و مجادله با دیگران بپرهیزد.

۴ـ هنگام رفتن بسوی روضه مقدسه گامها را کوتاه برداشته با آرامش، وقار و خضوع و خشوع در حالی که سر به زیر انداخته حرکت نماید از نگاه کردن به بالا و اطراف خود [که موجب حواس پرتی می شود] بپرهیزد.

۶ـ خود را معطر نماید بجز در زیارت امام حسین علیه السلام .

۷ـ زبان به ذکر تکبیر، تحمید، تسبیح، تهلیل و تمجید مشغول کردن، و دهان خود را به صلوات فرستادن بر محمّد و آل محمّد علیهم السلام معطر کند.

۸ـ خواندن اذن دخول و سعی در تحصیل و بدست آوردن رقت قلب و خضوع و شکستگی خاطر به وسیله تصور و فکر در عظمت و جلالت قدر صاحب آن مرقد... .

۹ـ بوسیدن عتبه عالیه و آستانه مبارکه یعنی قبل از ورود درگاه حرم مطهر را بوسیده ابراز احترام نماید.

۱۰ــ مقدم داشتن پای راست در وقت داخل شدن و مقدم داشتن پای چپ هنگام بیرون آمدن از حرم.

۱۱ــ رفتن به کنار ضریح مطهر به نحوی که خود را بتواند به آن بچسباند [در صورت امکان].

محدث قمی رضی الله عنه می فرماید: «نزدیک شدن و چسبیدن به ضریح و بوسیدن آن وارد شده است.

۱۲ــ در وقت زیارت پشت به قبله و رو به قبر منور ایستادن، و ظاهرا این ادب مختص معصوم علیه السلام است. و پس از خواندن زیارت گونه راست را بر ضریح بگذارد و به حال تضرع دعا کند.

۱۳ــ سعی کند زیارت نامه را در حال ایستاده بخواند مگر عذری چون ضعف، درد کمر و... داشته باشد.

۱۴ــ خواندن زیارتنامه های وارد شده از ائمّه هدی علیهم السلام ترک خواندن زیارت های مخترعه که بعضی از بیخردان از عوام آن را با بعضی از زیارت نامه ها تلفیق کرده و نادانان را به آن مشغول ساخته اند.

۱۵ــ بجای آوردن نماز زیارت و کمترین حد آن دو رکعت است.

۱۶ــ بلند نکردن صدای خود وقت دعا و زیارت.

۱۷ــ توبه و استغفار نمودن به جهت گناهان و بهتر کردن حال، کردار و گفتار خود بعد از فراغت از زیارت.

۱۸ــ انفاق و احسان بر فقراء، مجاورین، مساکین شهر که

امـام علیه السـلام در آن شـهر مـدفون است و این افراد مسـتمند از دیگران درخواست نمی کننـد بویژه سـادات و اهـل علم و... نیازمند.

۱۹ــ پس از زیارت و بجای آوردن اعمال در بیرون رفتن از حرم تعجیل کنـد... محـدث قمی آورده انـد که شـهید می فرماید: «وقتی که زنها می خواهنـد زیارت کننـد بایست که خود را جـدا کننـد از مردان و تنها زیارت کننـد، [بحمـد اللّه این مسأله در کشور مـا بخصوص پس از انقلاب شـکوهمند اسـلامی به بهترین شـکل ممکن صورت می گیرد] و اگر در شب زیارت کنند اولی است [برای اینکه شناخته نشوند[و... .

از این کلمـات معلوم شـد قبـح و زشتی آنچه متعـارف شـده که برخی زنها به اسم تشـرف به زیارت خود را آرایش نموده و با لباسهای نفیس از خانه بیرون می آیند و در اماکن عمومی و حتی حرمهای مطهره دیده می شوند.

۲۰ــ سـزاوار است وقتی که زوار بسـیار است کسانی که سـبقت به ضـریح گرفته اند تخفیف دهند [کمتر کنار ضـریح بایستند] زیارت را و بیرون روند تا دیگران نیز مثل آنها به قرب [نزدیک] ضریح فایز گردند و دست رسی یابند.

زیارت کریمه:

۱ــ رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: مَن زارنی او زار احدا من

ذرّیتی زرتُه یوم القیـامه فانقـذتُهُ من اهوالها.(۱) کسـی که مرا زیـارت کنـد یا یکی از فرزنـدان مرا زیارت نمایـد روز قیامت به دیدارش خواهم رفت و او را از ترس و خطرهای روز قیامت نجات خواهم داد.

از جمله سادات جلیله که درباره زیارتش از ائمّه هدی علیهم السلام روایت فراوان به همراه زیارتنامه آمده است حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام است.

امامان معصوم بارها پیروان و شیعیان را به زیارت کریمه اهلبیت علیهم السلام ترغیب و توصیه فرموده و برای این زیارات اجر و پاداش گرانبهایی چون بهشتِ خدا بشارت داده اند.

۲ــ امـام صـادق علیه السـلام فرمود: «انّ للّه حَرَما و هو مکه و للرسول حرما و هو المـدینه و لامیرالمؤمنین حَرَما وهو الکوفه ولنا حرما وهُو قم و ستدفن فیها امرأه من ولدی تُسمّی فاطمه من زارها وجبت له الجنّه»(۲) برای خدا حرمی است و آن مکه است و برای پیـامبر خـدا حرمی است و آن مـدینه است و برای امیر المـؤمنین حرمی است و آن کوفه است و برای مـا [اهلـبیت] حرمی است و آن شـهر قم است و بزودی زنی از فرزنـدان من در قم دفن می شود که نـامش فـاطمه است؛ هر کس او را زیـارت کند بهشت رفتن برای او واجب و لازم

۱- ۱ . «کامل الزیارات»، ص۱۱.

۲- ۲ . «بحار»، ج۱۰۲، ص۲۶۷.

خواهد شد.

مرحوم علامه مجلسـی آورده اند که راوی گفت این روایت قبل از ولادت امام هفتم علیه السـلام صادر شده است و این دلیلی است روشن بر اینکه دفن شـدن حضـرت فـاطمه معصـومه علیهاالسـلام در قم جزء اسـرار غیـبی و الهی بوده است که امـام علیه السلام از آن خبر داده اند.

۳ــ امام جواد علیه السـلام فرمود: «مَن زار قبر عمّتی بقم فله الجنّه»(۱) کسـی که قبر عمه ام [فاطمه معصومه علیهاالسلام] را در قم زیارت کند سزاوار بهشت خواهد بود.

بـدون تردیـد آنچه موجب این همه فضـیلت و ثواب برای زائر می شود یـک سـفر سـاده و ظـاهری و طی مسافت بین دو مکان نیست حاصـل شـدن اهـداف زیارت که یافتن عرفان، معرفت، ره توشه گرفتن برای زنـدگی، برگزیـدن بهترین مخلوقات خـدا بعنوان اسوه و الگو صفا و جلا دادن روح و جان آدمی است که موجب این همه ارج و قرب می گردد.

چنانچه امام رضا علیه السلام درباره زیارت خواهر گرامی اش فرمودند: «من زارها عارفا بحقّها فله الجنّه»(۲) کسی که [خواهرم فاطمه معصومه] را زیارت کند در حالی که به حق او معرفت داشته باشد شایسته و سزاوار بهشت است.

۱- ۱ . «بحار»، ج۱۰۲، ص۲۶۵.

۲- ۲ . «همان»، ص۲۶۶.

متن زیارتنامه با سند :

« حَدَّثَ عَلِیُّ بْنُ اِبْراهیمَ عَنْ اَبیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ عَلیِّ بْنِ مُوسی الرِّضا عَلَیْهُما السَّلامُ ، قالَ : قالَ : یا سَعْدُ ، عِنْدَکُمْ لَنا قَبْرٌ ! قُلْتُ : جُعِلْتُ فِداکَ ، قَبْرُ فاطِمَهَ بِنْتِ مُوسی عَلَیْهُما السَّلامُ ! قالَ : نَعَمْ ، مَنْ زارَها عارِفا بِحَقِّها فَلَهُ الْجَنَّهُ . فَاِذا رَأَیْتَ الْقَبْرَ فَقُمْ عِنْدَ رَأْسِها مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَهِ ، فَکَبِّرْ اَرْبَعا وَثَلاثینَ تَکْبیرَهً وَسَبِّحْ ثَلاثا وَثَلاثینَ تَسْبیحَهً وَاحْمِدِ اللّه ثَلاثا وَثَلاثینَ تَحْمیدَهً ، ثُمَّ قُلْ :

« اَلسَّلامُ عَلی آدَمَ صِفْوَهِ اللّهِ ، اَلسَّلامُ عَلی نُوحٍ نَبِیِّ اللّهِ اَلسَّلامُ عَلی اِبْراهیمَ خَلیلِ اللّهِ ، اَلسَّلامُ عَلی مُوسی کَلیمِ اللّهِ ، اَلسَّلامُ عَلی عِیسی رُوحِ اللّهِ .

ترجمه زیارتنامه :

علی بن ابراهیم از پدرش از سعد از امام علی بن موسی الرّضا علیهماالسلام نقل می کند که فرمود : ای سعد ! ما نزد شما قبری داریم ! عرض کردم فدایت شوم ، قبر فاطمه دختر امام موسی علیهماالسلام را می فرمایی ؟ فرمود : آری ، هر که او را با معرفت زیارت کند بهشت سزاوار اوست . هرگاه (به حرم مشرف شده و) قبر را دیدی نزد(1) سر (حضرت) رو بقبله

ص: ۸۲

۱- ۱ . مقصود از روایت این است که در شمال ضریح مطهر رو به قبله ، نزد سر حضرت بایستند ، (نه بالای سر و غرب ضریح مطهر) ، چنانچه سیره عملی بزرگانی چون حضرت امام خمینی رحمه الله و آیه اللّه حاج شیخ مرتضی حایری رحمه الله و برخی بزرگان دیگر این معنا را تأیید می نماید .

بایست و سی و چهار مرتبه « اَللّه ُاَکْبَرُ » و سی و سه مرتبه « سُبْحانَ اللّه ِ » و سی و سه مرتبه « اَلْحَمْدُ لِلّه ِ » بگو ، سپس بگو :

«سلام بر حضرت آدم برگزیده خدا ، سلام بر حضرت نوح پیامبر خدا ، سلام بر حضرت ابراهیم دوست خدا ، سلام بر حضرت موسی هم صحبت خدا ، سلام بر حضرت عیسی روح اللّه ،

اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا رَسُولَ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا خَیْرَ خَلْقِ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا صَفِیَّ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللّه ِ خاتَمَ النَّبِیّینَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا اَمیرَ الْمُؤْمِنینَ عَلِیَّ بْنَ اَبی طالِبٍ وَصِیَّ رَسُولِ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یا فاطِمَةُ سَیِّدَةَ نِساءِ الْعالَمینَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکُما یاسِبْطَیْ نَبِیِّ الرَّحْمَهِ وَسَیِّدَیْ شَبابِ اَهْلِ الْجَنَّهِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ سَیِّدَ الْعابِدینَ وَقُرَّةَ عَیْنِ النّاظِرینَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ باقِرَ الْعِلْمِ بَعْدَ النَّبِیِّ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصّادِقَ الْبارَّ الاْمینَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ الطّاهِرَ الطُّهْرَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا عَلِیَّ بْنَ مُوسَی الرِّضا الْمُرْتَضی ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ التَّقِیَّ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا عَلِیَّ بْنَ مُحَمَّدٍ النَّقِیَّ النّاصِحَ الاْمینَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا حَسَنَ بْنَ عَلِیٍّ ، اَلسَّلامُ عَلَی

الْوَصِيِّ مِنْ بَعْدِهِ ، اَللّهُمَّ صَلِّ عَلی نُورِکَ وَسِراجِکَ وَوَلِیِّ وَلِیِّکَ وَوَصِیِّ وَصِیِّکَ وَحُجَّتِکَ عَلی خَلْقِکَ .

سلام بر تو ای رسول خـدا ، سـلام بر تو ای بهترین خلق خدا ، سـلام بر تو ای برگزیده خدا ، سـلام بر تو ای محمّد بن عبد اللّه خاتم پیامبران ، سـلام بر تو ای امیرمؤمنان علیّ بن ابی طالب وصـیّ رسول خدا ، سلام بر تو ای فاطمه ، ای بزرگ بانوی بانوان عالم ، سـلام بر شـما ای دو سـبط پیامبر رحمت ، ای دو سـرور جوانان اهل بهشت ، سـلام بر تو ای علی بن الحسین ، ای سرور عبادت پیشـگان ای فروغ دیده بینندگان ، سـلام بر تو ای محمّد بن علی ، ای شـکافنده علم بعد از پیامبر ، سلام بر تو ای جعفر بن محمّد ، ای راسـتگوی نیکوکار امین ، سـلام بر تو ای موسـی بن جعفر ، ای پاک و پاکیزه ، سلام بر تو ای علی بن موسی ، ای پسـندیده ، سـلام بر تو ای محمّد بن علی ، ای خویشتن دار ، سلام بر تو ای علی بن محمّد ، ای پاک سرشت و خیر خواه و امین ، سـلام بر تو ای حسن بن علی ، سـلام بر وصـی بعـد از او . بارخـدایا صـلوات بفرست بر نور و چراغ روشـنگرت، بر ولیِّ ولیّت ، بر وصـیِّ وصیّت، بر حجّت خود بر بندگانت ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یا بِنْتَ رَسُولِ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یا بِنْتَ فاطِمَهَ وَخَدیجَهَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یـا بِنْتَ اَمیرِ الْمُؤْمِنینَ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یابِنْتَ الْحَسَنِ وَالْحُسَیْنِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یا بِنْتَ وَلِیِّ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یا اُخْتَ وَلِیِّ اللّه ِ ، اَلسَّلامُ عَلَیْکِ یا عَمَّهَ وَلِیِّ اللّه ِ ،

اَلسَّلامُ عَلَيْكِ يا بِنْتَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَرَحْمَةُ اللّهِ وَبَرَكاتُهُ .

اَلسَّلامُ عَلَيْكِ ، عَرَّفَ اللّهُ بَيْنَنا وَبَيْنَكُمْ فِى الْجَنَّةِ وَحَشَرَنا فى زُمْرَتِكُمْ وَاَوْرَدَنا حَوْضَ نَبِيِّكُمْ وَسَقانا بِكَأْسِ جَدِّكُمْ مِنْ يَدِ عَلِيِّ بْنِ اَبى طالِبٍ صَلَواتُ اللّهِ عَلَيْكُمْ .

اَسْئَلُ اللّهَ اَنْ يُرِيَنا فِيكُمُ السُّرُورَ وَالْفَرَجَ وَاَنْ يَجْمَعَنا وَاِيّاكُمْ فى زُمْرَةِ جَدِّكُمْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَاَنْ لا يَسْلُبَنا مَعْرِفَتَكُمْ اِنَّهُ وَلِيٌّ قَديرٌ .

سلام بر تو ای دختر رسول خدا ، سلام بر تو ای دختر فاطمه و خدیجه ، سلام بر تو ای دختر امیر مؤمنان ، سلام بر تو ای دختر امام حسن و امام حسین ، سلام بر تو ای دختر ولیّ خدا ، سلام بر تو ای خواهر ولیّ خدا ، سلام بر تو ای عمّه ولیّ خدا ، سلام بر تو ای دختر موسی بن جعفر ، رحمت و برکات خدا بر تو باد . سلام بر تو ، خداوند آشنایی برقرار کند میان ما و شما در بهشت ، و ما را در زمره شما محشور فرمايد ، و ما را بر حوض پیامبر شما وارد کند ، و ما را با کاسه جدّتان از دست علیّ بن ابی طالب سیراب سازد ، صلوات خدا بر شما باد . از خداوند می خواهم که سرور و فرج شما را به ما بنمایاند ، ما و شما را در زمره جدّ بزرگوارتان حضرت محمّد ـ که درود خدا بر او و آلش باد ـ گرد آورد ، و معرفتِ شما را از ما نگیرد ، که او صاحب اختیار و مقتدر است .

اَتَقَرَّبُ اِلَی اللّه ِ بِحُبِّکُمْ وَالْبرائَهِ مِنْ اَعْدَائِکُمْ وَالتَّسْلیمِ اِلَی اللّه ِ ، راضِیا بِهِ غَیْرَ مُنْکِرٍ وَلا مُسْتَکْبِرٍ ، وَعَلی یَقینِ ما اَتی بِهِ مُحَمَّدٌ وبِهِ راضٍ ، نَطْلُبُ بِذلِکَ وَجْهَکَ یا سَیِّدی اَللّهُمَّ وَرِضاکَ وَالدّارَ الْآخِرَهَ .

یا فاطِمَهُ اشْفَعی لی فِی الْجَنَّهِ فَاِنَّ لَکِ عِنْدَ اللّه ِ شَأْنا مِنَ الشَّأْنِ .

اَللّهُمَّ اِنّی اَسْئَلُکَ اَنْ تَخْتِمَ لی بِالسَّعادَهِ ، فَلا تَسْلُبْ مِنّی ما اَنَا فیهِ ، وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّهَ اِلاّ بِاللّه ِ الْعَلِیِّ الْعَظیمِ .

اَللّهُمَّ اسْتَجِبْ لَنا وَتَقَبَّلْهُ بِکَرَمِکَ وَعِزَّتِکَ وَبِرَحْمَتِکَ وَعافِیَتِکَ .

وَصَلَّی اللّه ُعَلی مُحَمَّدٍ وَآلِهِ اَجْمَعینَ وَسَلَّمَ تَسْلیما یا اَرْحَمَ الرّاحِمینَ » .(۱)

به سوی خداوند تقرّب می جویم با محبّت شما و بیزاری از دشمنان شما ، و با تسلیم شدن به فرمان خدا ، از روی رضایت ، نه آن که منکر یا نافرمان باشم ، و با یقین به آنچه حضرت محمّد صلی الله علیه و آله وسلم آورده و به آن راضی هستم ، با این عقیده عنایت ترا می طلبم ، ای سرور من . خدایا رضایت ترا و سرای آخرت را خواستارم . ای فاطمه (معصومه) در مورد بهشت از من شفاعت کن ، چون که ترا نزد خدا مقام رفیعی است . خداوندا ! من از تو می خواهم

ص: ۸۶

۱- ۱ . «بحار» ، ج۱۰۲ ، ص۲۶۶ _ ۲۶۵ .

که عاقبت امر مرا به سعادت ختم کنی ، پس عقایدی که دارم از من نگیر ، که هیچ نیرو و قدرتی جز خداوند بزرگ و والا نیست . خداوندا ! دعایم را مستجاب کن ، و آنرا به کرم و عزت و رحمت و عافیت خود از من قبول فرما . بر محمّد و همه اهلبیت او صلوات فراوان و درود بی پایان فرست ای بخشنده ترین بخشندگان.(۱)

ص: ۸۷

۱- ۱ . «فروغی از کوثر» به نقل از کریمه اهلبیت، با کمی تصرف.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹